

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка накіраваў прывітанне ўдзельнікам і гасцям III Нацыянальнага форуму "Музеі Беларусі".

"Працуючы ў мэтах захавання і ўзбагачэння духоўнасці беларускага грамадства, музеі выконваюць выкарадную місію захавальніцкай гістарычнай і мастацкай спадчыны, адзіраваюць значную ролю ў патрыятычным выхаванні моладзі, фарміраванні ў

кожнага грамадзяніна пачуцця гордасці за мінулае і сучаснае Радзімы", — гаворыцца ў прывітанні.

Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што правядзенне такога аўтарытэтнага мерапрыемства ў Год культуры будзе садзейнічаць далейшай кансалідацыі музейнай супольнасці, укараненню інавацыйных форм работы, выпрацоўцы новых прафесійных падыходаў да развіцця беларускіх музеяў.

Форум

Art ці грошы: дык што тэатр трэба?

28 верасня ў Мінску пачаўся VI Міжнародны форум тэатральнага мастацтва "TeART-2016". Адкрывае яго Беларускі шоукейс "Belarus Open" — маштабны паказ найбольш адметных айчынных спектакляў розных жанраў і форм, кожны з якіх хаця б крыху пашырае нашу традыцыйнае ўяўленне пра тэатр. Напярэдадні ж адбылася прэс-канферэнцыя, якая насамірэч аказалася "крутым сталом", прысвечаным не толькі форуму, але і актуальным праблемам развіцця нацыянальнага тэатральнага мастацтва.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Вяла сустрэчу кансультант кансалтынгавай кампаніі "IPR-Belarus" Наталля Грамадзікі — і гэта таксама быў своеасаблівы майстар-клас для журналістаў, які трэба ведаць размову "з пункту А ў пункт Б", не адхіляючыся ад тэмы, але робячы ў ёй найцікавейшыя адгалінаванні, як "раскручваць" суразмоўцаў на шырыню, глыбінку адказы замест павярхоўна-фармальных, які задаваць самыя вострыя пытанні, але пры гэтым імгненна "разруліваць" востравульковыя сітуацыі, што могуць узнікнуць між прамоўцамі. Апошніх, між іншым, было ажно 11 чалавек. Прычым прадстаўлялі яны не толькі ўласна тэатральныя колы, але і арганізацыйна-кіраўнічыя, эканамічна-фінансавыя, дыпустава.

А хто тут глядаць?

Сцэна і зала, тэатр і яго глядачы — такая ж вечная праблема, як бацькі і дзеці. Стала звычайкай то ўхваляць беларускую публіку — "лепшую ў свеце", як заўсёды называюць яе артысты-гастралёры, то ганьбіць, падлічыць, што дзесяці на сцэне было больш чалавек, чымсьці ў зале. Але ж кожны спектакль патрабуе свайго спажывацтва — часта зусім не "масавага". Зусім не выпадкова, як заўважыла тэатральны кры-

тык, куратар беларускай праграмы "Belarus Open" Людміла Грамыка, сёння назіраецца пераакцыянароўка тэатра на малыя сцэны.

Кансультант аддзела прафесійнага мастацтва ўпраўлення мастацтваў Міністэрства культуры Беларусі Вікторыя Куксянкова пацвердзіла, што якасць спектакля і масавасць яго наведвання не знаходзяцца ў прастай залежнасці: шмат прыкладаў таго, як публіка не хоча хадзіць на вельмі добрую пастаноўку і, наадварот, робіць аншлагі на сярэднія. Але Міністэрства культуры не прымае рашэнні, здымае спектакль з рэпертуару ці не, сыходзячы з яго наведвальнасці. Гэта прэрагатыва тэатраў. На практыцы, дадала яна, часцей здымаюць старыя спектаклі. Пазіцыя ж Міністэрства заключаецца ў тым, што спектакль павінен быць творам мастацтва, адпавядаць крытэрыям прафесійнасці. Бо крытыкі шукаюць навізну, эканамісты — фінансавы прыбытак ці хаця б самаакупнасць. Міністэрства ж павінна ўлічваць усё разам. І для яго на першым месцы застаецца мастацтва.

Мінгарвыканкам, які запэўніў Аляксандр Шастакоў — намеснік начальніка ўпраўлення, начальнік аддзела ўстаноў культуры і культурна-асветніцкай работы ўпраўлення культуры галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мінгарвыканкама, — гатовы падтрымаць любыя пачынанні. Галоўнае для гэтай установы — своеасаблівы кампраміс з глядачом, якому той ці іншы праект павінен падабацца.

Чым больш колаў на вадзе...

Цікавы пункт гледжання на тое, што лічыць у тэатры поспехам — прызнанне знаўцаў ці шырокай публікі, — выказаў старшыня праўлення "Белгазпрамбанка" Віктар Бабарыка, вядомы не толькі сваёй любоўю да мастацтва, але і падтрымкай самых знакавых айчынных праектаў у гэтай сферы.

Заканчэнне — на старонцы 7.

туды прыязджаюць прадстаўнікі супольнасці з усяго свету, чаго, канешне, хочацца пажадаць і айчыннаму форуму — каб ён стала развіваўся.

Алег РЫЖКОЎ: — Падаецца, апошнім часам назіраецца нейкае абываельскае стаўленне да III Нацыянальнага форуму "Музеі Беларусі". Напрыклад, чаму дырэктар згаданага музея хоча, каб сёлённая канферэнцыя яму нешта дала? Няхай ён сам паспрабуе штосці пранававаць форуму. Прадманструе новыя праекты, падзеліцца, скажам, сваім ноу-хаў у сферы, на працоўкімі ўзаемадзеяння з аўдыторыяй, экспазіцыйным вопытам...

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Магчыма, ён хоча, каб на форуме яму нешта параілі, падказалі, накіравалі, прадманструвалі, куды і якім шляхам ісці... Далі, так бы мовіць, штуршок да самастойнай працы над праектамі...

Заканчэнне — на старонках 4 — 5.

Рэпарцёрскі марафон

Канцэпцыя форуму, змешчаная на сайце forum2016.museum.by, паведамляе: "Карэнныя змены, якія адбыліся ў развіцці цывілізацыі ў канцы мінулага стагоддзя, прывялі да стварэння новай эканамічнай мадэлі постіндустрыяльнага тыпу, так званай "крэатыўнай эканомікі", заснаванай на дамінаванні ведаў, сферы паслуг, інтэлектуальнай працы, дасягненню культуры, інавацыі і глабальных інфармацыйных сістэм. Асновай развіцця "крэатыўнай" эканомікі стаў "крэатыўны" патэнцыял чалавека. Чарльз Лэндрэй, брытанскі архітэктар і аўтар кнігі "Крэатыўны горад", падкрэслівае, што сёння ў аснове развіцця знаходзяцца не класічныя фактары вытворчасці, а здольнасці людзей, іх уяўленні, творчая актыўнасць і матывацыі.

Музеі як сацыяльны інстытут з'яўляецца прасторай для распаўсюджвання культурных ініцыятыў, развіцця творчага патэнцыялу чалавека. Гэта — адкрытая і даступная пляцоўка для кожнага, незалежна ад яго поглядаў, сацыяльнай і рэлігійнай прыналежнасці, узросту і нацыянальнасці. У "Рэкамендацыях аб ахове і папулярывацыі музеяў і калекцый, іх разнастайнасці і іх ролі ў грамадстве", прынятых на 38-й сесіі Генеральнай Канферэнцыі UNESCO 17 лістапада 2015 года, падкрэсліваецца, што "музеі выконваюць усё большую ролю ў стымуляванні творчасці, адкрываючы магчымасці для індустрыяльнай творчасці і культуры, для правядзення вольнага часу, тым самым спрыяючы матэрыяльнаму і духоўнаму дабрабыту людзей ва ўсім свеце". Яны таксама ўносяць значны ўклад у "забеспячэнне адукацыі (фармальнай і неформальнай) на працягу ўсяго жыцця, сацыяльнай згуртаванасці і устойлівага развіцця. Музеі таксама забяспечваюць падтрымку эканамічнаму развіццю, у прыватнасці з дапамогай культурных і творчых індустрыяў і турызму".

Такім чынам, музеі, у адпаведнасці са сваім прызначэннем, павінны пашыраць і ўмацоўваць сваю прысутнасць у жыцці грамадства і кожнага чалавека. Утвараючы прастору для дыялогу, зносін, атрымання ведаў і творчага самавыяўлення, музеі ператвараюцца ў істотны фактар згуртавання і развіцця для ўсіх членаў грамадства".

У Магілёве радавалі бігборды з інфармацыяй пра форум у горадзе. Гэта давала надзею на тое, што экспазіцыю паглядзяць не толькі самі музейшчыкі. У форуме ўдзельнічаюць музеі ўсіх абласцей і горада Мінска, рэспубліканскія музеі, музеі ўстаноў адукацыі, а таксама кампаніі і індывідуальныя прадпрыемствы, якія працуюць у сферы музейных індустрыяў (напрыклад, навукова-вытворчае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства народных рамёстваў "Скарбніца", п'яўзавод "Аліварыя", таварыства з дадатковай адказнасцю "Мастак-сэрвіс", мясцоўкі дабрачынны фонд "Фартыфікацыя Брэста"). Усяго 118 удзельнікаў.

Заканчэнне — на старонцы 2.

У НОВАЙ КРЭАТЫўНАЙ ЭКАНОМІЦЫ

30 верасня — 2 кастрычніка ў Магілёве праходзіць III Нацыянальны форум "Музеі Беларусі". Тэма сёлётнага імпрэзы — "Музеі ў новай крэатыўнай эканоміцы". Дэвіз — "Разбураючы стэрэатыпы, пераадаваючы кансерватызм".

30 верасня ішоў мантаж стэндаў. / Фота Алены ЛІШКЕВІЧ

III Нацыянальны форум "Музеі Беларусі", які сёння адкрываецца ў Магілёве, — выдатная нагода пагутарыць пра актуальныя праблемы музейнай дзейнасці, а таксама паспрабаваць вызначыць асноўныя напрамкі развіцця музейнай справы краіны на перспектыву. А пытанню тут даволі шмат. Каб знайсці адказы, "К" напярэдадні падзеі арганізавала ў рэдакцыі "Круглы стол", на які мы запрасілі дырэктараў чатырох айчынных музеяў са статусам "нацыянальны".

У гутарцы паўдзельнічалі дырэктар Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка Тамара ДЖУМАНТАЕВА, дырэктар Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж" Сяргей КЛІМАЎ, гене-

"Круглы стол" "К"

Навука стратэгіі, або Ці пасуе нам музейны холдынг

ральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Уладзімір ПРАКАПЦОЎ, дырэктар Нацыянальнага гісторычнага музея Рэспублікі Беларусь Алег РЫЖКОЎ, а таксама аглядальнік "К" Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Пачну з галоўнага: 1 кастрычніка ў Магілёве адкрываецца III Нацыянальны форум "Музеі Беларусі", на які з'ехалі сотні прафесіяналаў з усіх абласцей краіны. Праўда, не ўсе: я днёмі бабыўаў у камандзіроўцы, дзе дырэктар аднаго раённага музея сказаў мне, што на форум ехаць не збіраецца: маўляў, а што там рабіць, не цікава... Быў мой

візаві ў Маскве, на Міжнародным фестывалі "Інтэрмузей", дык там і дзелавая праграма яму спадабалася, і матэрыялаў самых розных атрымаў даволі, і завязаў кантакты з замежнымі калегамі... Ці згодныя вы з думкай, што айчынны форум сапраўды недастаткова цікавы?

Уладзімір ПРАКАПЦОЎ: — Абсалютна не згодны! Форум — гэта месца для абмену думкамі, меркаваннямі, назапашаным вопытам, таму я мяркую, што ў Магілёве будзе цікава кожнаму, асабліва музейшчыкам з рэгіёнаў. Іншая справа, што "Інтэрмузей" сапраўды мае больш насычаную праграму,

Асфіцына

У адпаведнасці з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 352 ад 28 верасня 2016 года артсці-вакаліст (саліст), вядучы майстар сцэны дзяржаўнай тэатральна-відушчай установы "Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь" Сяргей Франкоўскі ўзнагароджаны орданам Францыска Скарыны. Медалём Францыска Скарыны ўзнагароджаны яго калега па тэатры — рэжысёр-пастаноўшчык Галіна Галкоўская, артсці-вакаліст (саліст), вядучы майстар сцэны Юрый Гарадзецкі, артсці балета (саліст), вядучы май-

стар сцэны Іван Савянюк, а таксама педагог дадатковай адукацыі дзяржаўнай установы адукацыі "Мазырскі цэнтр творчасці дзяцей і моладзі" Мікалай Дуброва. Іанаровае званне "Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь" прысвоена ўпаўнаважанаму па справах рэлігіі і нацыянальнасцей Леаніду Гуляку.

У адпаведнасці з Указам Прэзідэнта № 353 ад 28 верасня 2016 года член Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, дырэктар дзяржаўнай установы "Палац культуры г. Маладзечна" Святлана Сарока ўзнагароджана медалём Францыска Скарыны.

Шаўковае шлях: брама культуры

3 19 па 22 верасня 2016 года ў Дуньхуане (Кітайская Народная Рэспубліка) адбыўся Першы міжнародны культурны ЭКСПА Шаўковага шляху. У ім прыняла ўдзел дэлегацыя ад Рэспублікі Беларусь на чале з міністрам культуры Рэспублікі Беларусь Барысам Святловым. У дэлегацыю таксама ўвайшлі генеральны дырэктар Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь Уладзімір Градзюшка, намеснік старшыні Продзенскага аблвыканкама Віктар Лісковіч і начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Продзенскага аблвыканкама Аляксандр Вяроўка. Усяго ў форуме прынялі ўдзел прадстаўнікі 72 краін.

У ходзе перамоваў у час сустрэчы беларускай дэлегацыі з міністрам культуры КНР Луо Шуганам дасягнута дамоўленасць аб правядзенні ў 2017 годзе Дзён культуры Рэспублікі Беларусь у КНР. Дэлегацыя па сэннічным мастацтве з Кітая 7—10 кастрычніка 2016 года наведае Беларусь з мэтай знаёмства з тэатральным мастацтвам краіны. Да канца года ў Мінску адкрыцца культурны цэнтр КНР. Міністэрствы культуры дзвюх краін прымуць актыўны ўдзел у мерапрыемствах, прысвечаных 25-годдзю ўсталявання дыпламатычных адносін паміж Беларуссю і Кітаем. Барыс Святлоў прапанаваў у кожнай краіне ўдзельнічы вызначыць горад, які, як Дуньхуан у Кітаі, мог бы стаць сімвалічнай культурнай брамай Шаўковага шляху. У Беларусь у якасці такога горада Святлоў прапанаваў Гродна.

Падчас выступлення на ЭКСПА міністр культуры Рэспублікі Беларусь Барыс Святлоў сказаў:

— Сёння мы з'яўляемся сучаснікамі і саўдзельнікамі новага этапу адраджэння Вялікага Шаўковага шляху і яго культурнага складніку. І праць гэтага адраджэння працякае сістэмна, свядома і пад кантролем, разліваючы кантэнт, які таварыш С Ціньцінлі выразае сфармуляваў, кажучы пра тое, што "нам варта

пабудоваць мост сумеснага росквіту культуры, які аб'яднае кітайскую і еўрапейскую цывілізацыі".

Вобразы моста, шляху, брамы я хацеў бы дапоўніць яшчэ адным — вобразам скржавання цывілізацый. Менавіта пра гэта казаў у адным са сваіх выступленняў Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэвіч: "Статус "скржавання", якім геапалітычна надзелена Беларусь, мы разумеем як звязно, якое падноўвае артэрыю паміж Захам і Усходам. Наша задача — не "роўнаадапленасць" ад галоўных суседзяў. Найбольш аптымальнай для нас з'яўляецца стратэгія "роўнай набліжанасці" да Усходу і Захаду".

Знаходзячыся ў цэнтры Еўропы, Рэспубліка Беларусь, якая ляжыць у рэчышчы Вялікага Шаўковага шляху, а з Поўначы на Поўдзень адзначана знакамітым Шляхам з варагаў у грэкі, уносіць сёння свой уклад у культурнае збліжэнне еўрапейскіх краін і народаў на аснове іх гісторыка-культурнай і цывілізацыйнай супольнасці.

У нашай краіне мы высока адзначаем ініцыятывы Кітайскай Народнай Рэспублікі, накіраваныя на развіццё культурных традыцый розных краін і пашырэнне супрацоўніцтва ў галіне культуры паміж замежнымі партнёрамі.

Узаемаадносіны паміж Беларуссю і Кітаем у гэтай сферы служача добрай ілюстрацыяй даўняга тэзіса. Паміж Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь і Міністэрствам культуры Кітайскай Народнай Рэспублікі падпісаны Дагавор аб супрацоўніцтве ў галіне культуры на 2012—2016 гады. Паміж Урадам Рэспублікі Беларусь і Урадам Кітайскай Народнай Рэспублікі падпісана Пагадненне аб стварэнні Беларуска-Кітайскага міждаравага камітэта па супрацоўніцтве. Мэтай яго працы з'яўляецца пашырэнне, умацаванне і актывізацыя супрацоўніцтва паміж Рэспублікай Беларусь і Кітайскай Народнай Рэспублікай, у тым ліку ў сферы культуры.

Адной з галоўных традыцыйных формў культурнага супрацоўніцтва паміж нашымі краінамі заўсёды было правядзенне дзён нацыянальнай культуры, якія ў найноўшы час рэгулярна праходзяць на ўзаемнай аснове з 1999 года.

Яны дапаўняюцца прамымі кантактамі паміж асобнымі ўстановамі культуры: музеямі, бібліятэкамі, тэатрамі і канцэртнымі заламі.

Шырокае распаўсюджанне інфармацыйных тэхналогій спрыяе больш інтэнсіўнаму ўсталяванню культурных сувязяў паміж нашымі краінамі, распрацоўцы новай нелінейнай лагістыкі перамяшчэння культурных каштоўнасцей. Гэ-таму дапамагае праца трох Інстытутаў Канфуцыя на тэрыторыі Беларусі. Яшчэ больш інтэнсіўна стане праца ў гэтым кірунку пасля адкрыцця культурных цэнтраў Беларусі ў Пекіне і Кітаі ў Мінску. Наступны, 2017 год — год іх узаемаадаплення.

Дынамічна развіваецца супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Кітаем у сферы мастацкай адукацыі. У вышэйшых навучальных установах Беларусі, якія даюць мастацкую адукацыю (Універсітэт культуры, Акадэмія музыкі і Акадэмія мастацтваў), студэнта каля 25% кітайскія вучэнцы, якія навукаюцца ў Рэспубліцы Беларусь.

У Беларусь набывае ўсё большую папулярнасць вывучэнне кітайскай мовы. У шэрагу сярэдніх школ Беларусі кітайская мова вывучаецца ў якасці першай замежнай.

Ідэя Кітая ўсё больш авалодае сэрцамі і розумамі беларускіх дзеячаў культуры. Творчасць беларускага журналіста Аляся Карлюкевіча, паэта Міколы Мятліцкага, скульптара Уладзіміра Слабодкавіча, мастачкі Марыны Эльяшэвіч і дзясяткаў іншых дзеячаў культуры сталі трывалымі апорамі культурнага моста, які звязвае сёння Беларусь і Кітаі.

Выдатнай новай формай супрацоўніцтва ў сферы культуры Шаўковага шляху з'яўляецца першае міжнароднае культурнае ЭКСПА, у рамках якога праходзіць наша сустрэча. Правобразам гэтага форуму, але толькі ў меншых маштабах, з'яўляецца беларускі Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур, які вось ужо 20 гадоў праходзіць у сталіцы гродзенскай вобласці, якая з'яўляецца эканамічным партнёрам менавіта правінцы Ганьшу, дзе мы зараз знаходзімся. Прапаную ў кожнай краіне вызначыць сімвалічны культурны брамы Шаўковага шляху. У Беларусь такім горадам мог бы стаць Гродна.

У заключэнні хацеў бы яшчэ раз падкрэсліць, што Вялікі Шаўковы шлях — гэта феномен сусветнай гісторыі і культуры, свайго роду артэрыя, па якой працякалі кантакты мноства асобных народаў і дзяржаў, спараджаючы найвялікшыя помнікі матэрыяльнай культуры чалавецтва. Але разгледжаны ў цэлым, гэты феномен варта таго, каб быць каштоўнасцю, уключанай у Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва, каб і далейшым "павышаць якасць сілу культуры" дзяржаў, якія ўваходзяць у сферу культуры Вялікага Шаўковага шляху.

У новай крэатыўнай эканоміцы

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Сярод рэгіянальных устаноў культуры шмат тых, пра каго "К" не раз пісала. 30 верасня прайшла падрыхтоўка экспазіцыйных пляцовак у цэнтры алімпійскага рэзерву па лёгкай атлетыцы і гульніхых відах спорту (магілёўцам больш вядомы як "спартыўны комплекс "Алімпіец"). Каля спарткомплексу — шмат машын, людзей. Першымі дабраліся музеі Магілёўскай вобласці. Лунае ў паветры шмат гаспадарчых пытанняў: скажам, куды складаць каробкі, сувеніры на продаж у горадзе майстроў, што пачне працу толькі ў суботу? Карацей, атмасфера талакі і клопату, каб зрабіць свой стэнд у час і як найлепш.

Надпісы на стэндах з назвамі музеяў, што рабілі арганізатары, зроблены па-беларуску. Ужо падчас мантажу стала зразумела, што ледзь не папала музейны прывезлі экспазіцыі, прысвечаны Другой сусветнай вайне. Балазе такая зала ёсць бадай што ў любым краязнаўчым музеі, таму ідэя для форуму — навідавоку. Але ж часта ў тым жа мястэчку ёсць не абы які замак, ці палац, ці сінагога, хоць і ў руінах. Але камусьці застаецца падобны аб'ект "па-за кадрам". Урэшце, і засяроджаваючыся на баталіях, мо варта пашыраць перспектыву ў часе?

Другая папулярная тэма стэндаў (прада, наступе Другой сусветнай значна) — дваранскі побыт XIX — пачатку XX стагоддзя. Гэта тэма, на жаль, вабіць наведвальнікаў раскошай і, адначасова, адноснай блізкасцю па часе. Да таго ж па XIX стагоддзі лягчы зрабіць экспазіцыю — больш

захавалася артафактаў і дакументаў. Некалькі стэндаў цалкам ці часткова прысвечаны этнаграфіі. Ёсць цалкам "гістарычныя" ці "мастацкія" выставы. Большасць жа музейна спынілася на адным экспазіцыйным накірунку, але некаторыя вырашылі паказаць усяго патрошчу.

Над выставачнай прасторай лунаюць банеры форуму, з любой кропкі відаць макет магілёўскай ратушы: гаспадары, могуць сабе дазволіць! Урэшце, ужо падчас мантажу адчуваецца, што падыталіся ўстановы грунтоўна, сродкаў уклалі нямала: выбар банераў, выставачнага абсталявання, арэнда транспарту.

Экспазіцыя форуму працуе два дні — 1-га і 2-га кастрычніка. Урачыстае адкрыццё — сёння і 14-й. Яшчэ да яго на галоўнай сцэне форуму пачынаецца дэманстрацыйная праграма. У суботу праходзіць і дэлевава праграма форуму, што працягнецца ў нядзелю. У яе час дакладчыкі закранаюць тэмы крэатыўнай культуры, інавацый, культурнай спадчыны памежжа, сацыялагічных даследаванняў, культуры штотдзённасці, вуснай гісторыі, мабільных тэхналогій і музейнай дзейнасці. Плануецца ўдзел музейчыкаў са Швецыі, Польшчы, Літвы, Украіны, ЗША, Расіі.

Таксама 1 кастрычніка з 10.30 да 20.00 праводзіцца квэст-гульня "Шукаем музейны прадмет", для ўдзелу ў якой трэба спампаваць на смартфон адмысловую праграму. Акрамя таго, арганізуюцца экскурсіі па горадзе "Музейнае каліцо Магілёва". Удзельнікі экскурсіі могуць наведваць скарніцы горада над Дняпром, выставачныя залы, касцёлы і цэрквы.

У вачэрняй праграме — адкрыццё выставы выяўленчага мастацтва XIX—XX стагоддзя "Творчая гасцёўня" з уделам дырэктара Траццякоўскай галерэі Зельфіры Трэгулавай і Абласным мастацкім музеі імя Пятра Масленіка і Дзень гарніста ў Музеі гісторыі Магілёва. 2-га кастрычніка а 14-й і выставачнай зале па вуліцы Болдзіна, 1 прэзентуючыя кнігі пра Спірыдона Собяля і магілёўскае кнігадрукарства XVII—XVIII стагоддзяў.

Дэманстрацыйная праграма музеяў, экспазіцыйных, культурна-адукацыйных і асветніцкіх праектаў, прэзентацый кампаній, якія працуюць у сферы музейных індустрыі і прэзентацый партнёраў форуму працягнецца ў спарт-комплексе "Алімпіец" да ўрачыстага закрыцця форуму 2-га кастрычніка ў 15.00. На закрыцці адбудзецца ўзнагароджанне пераможцаў у намінацыях "За лепшае прадстаўленне музея на экспазіцыі форуму", "За нававіты тэмы крэатыўнай культуры, інавацый, культурнай спадчыны памежжа, сацыялагічных даследаванняў, культуры штотдзённасці, вуснай гісторыі, мабільных тэхналогій і музейнай дзейнасці. Плануецца ўдзел рэгіянальнага музея". Пераможцаў чакаюць грашовыя прэміі да 50-ці базавых велічынь.

Форум вельмі добра падрыхтаваны. На яго сайце можна знайсці ў зручнай для раздрукоўкі форме агульную праграму, дэлеваву і дэманстрацыйную, схему размяшчэння павільёнаў. Ёта вельмі жалагічна: той, каму трэба, сам сабе ўсё раздрукуе, а той, каму не трэба, не будзе разлічваць на дармовую друкаваную прадукцыю.

Узначальвае журы конкурснай праграмы III Нацыянальнага форуму "Музеі Беларусі" Зельфіра Трэгулава — генеральны дырэктар расійскай Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі.

Настасся ПАНКРАТАВА

Дзівізм мерапрыемства абраны лозуг "Разбураючы стэрэатыпы, пераадавоваючы кансерватызм". Як значыла карэспандэнт "К" спадарыня Трэгулава, яна цалкам падзяляе гэтае вызнаванне: "Гэта якраз тое, чым я ўсё дваццаць месяцаў па паўднёваму дырэктара Траццякоўскай галерэі займаюся. Мне падаецца, пераадавованне стэрэатыпаў — неверагодна патрэбная рэч сёння. Мы жывем у свеце, які ад адчування, што мы ўсё часткі аднаго глабальнага свету, пераходзіць на жаль, назад, да ўсталявання межаў, да ўзнясення ў ісціну часам зусім неабгрунтаваных пунктаў гледжання і меркаванняў. Узнікла тэндэнцыя руху ад шыршы да абмежаванасці поглядаў, а стэрэатып — гэта і ёсць максімальная ступень абмежаванасці. Прынамсі доўгі час на тэрыторыі Савецкага Саюза ў нас складалася ўяўленне пра гісторыю мастацтваў — у першую чаргу айчыннага і вельмі вызначна чынам, а пасля завяршэння камуністычнай эпохі наступіла зваротная рэакцыя: скінулі карабля сучаснасці ўсё фігу-

Зельфіра Трэгулава. Фота Аліны СІМЧАНКА

сны, больш сістэмны погляд. І я выступаю за прасоўванне складанага, з адценнямі значэння сучаснага погляду і прадстаўлення з'яў".

Пра другое азначэнне — кансерватызм — Зельфіра Ісмаілаўна нагадала: музейны свет па вызначэнні кансерватыўны. У прыцыле, кансервацыя разам з рэстаўрацыяй з'яўляюцца адным з асноватворных, краевугольных камяней музейнай справы. "Пры гэтым, захоўваючы здаровы дух кансерватызму, кожны музейчык, я мяркую, павінен разумець, што мы жывем у

Старшыня журы Нацыянальнага музейнага форуму пра яго дзівізм

ратыўнае мастацтва савецкіх часоў, уключаючы такіх значных мастакоў, скажам, як Гелій Коржаў ці Таір Салахаў, які яшчэ жывы. І тое, што мы робім на нашых выставачных і адукацыйных праектах, гэ-та сапраўды спроба зірнуць на кожны феномен, які мы прадстаўляем, свежым поглядам і ўбачыць у ім тое, што цікава сённяшняму вокаку, сучаснаму ўсведамленню, тое, што мы не разгледзелі 20 гадоў таму, а сёння выразна нам адкрылася. І калі праходзіць пэўны перыяд, а ты глядзіш на тыя ці іншыя творы з дыстанцыі, адкрываеш вельмі цікавыя моманты, а пасля завяршэння камуністычнай эпохі наступіла зваротная рэакцыя: скінулі карабля сучаснасці ўсё фігу-

зусім іншым светам. Свет за апошнія 20-30 гадоў цалкам змяніўся, і ператворены адбылося ў тым ліку дзякуючы лічбавым тэхналогіям і стварэнню віртуальнай рэальнасці. А з-за таго, што змяніўся спосаб зносін, камунікацыі ў грамадстве, не магчыма падыходзіць са стандартамі і меркамі 20-30-гадовай даўніны да сучаснай публікі і імкнучца натужна ўкараняць звыклы спосаб гутаркі, размаўляюць з сучаснымі людзьмі мінулай мовай. У выніку музей губляе цэляпа палкаленні. І трэба разумець, што ў гэтай публіцы растуць дзеці — значыцца, мы праз дзесяцігоддзі можам значна ў большай ступені недалічыцца аўдыторыі", — падкрэсліла Візві.

ГАЗЕТА
КУЛЬТУРА
Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае паказанне № 637, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. **Галоўны рэдактар** — Сяргей Сяргеевіч ТРАЦЬКОЎ. **Адказны скаржатар** — Юры КАРПІЦЬ. **Рэдактары аддзяленняў:** Надзея БУКІНЧЫЦА, Валерый КРАЎЧОК, Раіса ІАКІМ, Ірына СІМЧАНКА. **Агульнарэдакцыйны рэдактар:** Дар'я АМІЛЬКОВІЧ. **Настасся ПАНКРАТАВА**, Аліна САУЧАНКА, Юлія ЧАРНЯКЕВІЧ. **Спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕВІЧ, Алег КІМІАЎ, Алена ЛІШЧКЕВІЧ, Канстанцін АНТАНОВІЧ. **карэспандэнт** — Вольга РОПАЦ. **мастацкі рэдактар** — Наталія ОБАД. **карэктар** — Мар'я ХУТОВА. Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Тэлефон: 16-28, 94-98, чатыверты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэдакцыйны адрас: т.ч. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя-выдавецтва "Культура" Мінска. З'яўляецца часткай — па дамоўленасці — выдання "Культура". Мэрапрыемства ўключае ў сябе: (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя-выдавецтва "Культура" Мінска. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35. **Аўтары дэпартаў наведвальніцкага прывітання, пошукова імя і імя па бацьку, пашпартнай звесткі (імяна пашпарту, дату выдання, імя і калі выданыя пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца прывітання, зваротны адрас:** Аўтары скаржакі павінны размяшчаць і не вяртаюцца. Мерапрыемствы аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясучы адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. "Матэрыялы на правах рэкламы. "Культура", 2016, № 40, с. 2087, 2087-2088. Рэдакцыйны адрас — па дамоўленасці. Паўстанцаў у вер. 30.09.2016 у 21.00. Замова 3995. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларусь 2005 Друку". ЛП № 02330106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Сёлета тэма Дзён Еўрапейскай спадчыны ў Беларусі — “Спадчына і супольнасць”. Беларусы адаптавалі яе пад больш канкрэтную і прыкладную — “Спадчына і веды”. Пад гэтым дэвізам 30 верасня ў Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага прайшоў шэраг мерапрыемстваў.

Адзіная спадчына

А менавіта прэзентацыя буклета пад аднайменнай назвай і адкрыццё выставы “Гарады Міншчыны. Урбаністычныя замалёўкі”, у рамках якой выступіла Ала Сташкевіч з Інстытута культуры Беларусі. Прэзентацыя фільма “Restauratio”, які прысвечаны аднаўленню старажытных выяў Свята-Петрапаўлаўскага сабора камандай творчай майстарні “Басталія” на чале з рэстаўратарам Фёдарам Сарокам. На імпрэзе былі прадстаўлены праекты маладзёжнага грамадскага аб’яднання “Гісторыка”, сярод якіх зусім новы конкурс-дэзайн “РэтраПанарама — Мінск”. Музычную атмасферу вечара стварылі вучні дзіцячай музычнай школы № 8, а таксама фальклорныя гурты Універсітэта культуры і мастацтва і цыганскі танцавальны ансамбль “Чэргінары”. Сярод прысутных быў намеснік міністра культуры Аляксандр Яцко, які зазначыў, што галоўнай мэтай культурнай канвенцыі і яе акцыі — зацікавіць грамадзян жыць разам у гармоніі, нягледзячы на адрэзненні ў культуры.

У “сталіцы” Нацыянальнага парку “Прыпяцкі”, аграгарадку Ляскавічы Петрыкаўскага раёна, прайшоў Міжнародны фестываль этнакультурных традыцый “Покліч Палесся”.

Алена ЛЯШКЕВІЧ,
Мінск — Ляскавічы —
Мінск / Фота аўтара

Летнік напярэдадні

У рамках падзеі прайшоў маладзёжны этнаграфічны летнік. Удзельнікі наведалі вёскі Жыткавіцкага раёна. Асноўная частка даследчыкаў — студэнты філалагічнага і гістарычнага факультэта Гомельскага дзяржуніверсітэта імя Францыска Скарыны. Далучыліся студэнты з Мазыра. ВНУ класіцыста аб навучанца: іх адвезлі ў Жыткавічы і забралі назад на ўніверсітэцкім транспарце. Усе выдаткі падчас знаходжання экспедыцыі ў раёне ўзяў на сябе Нацыянальны парк: студэнты пасялілі ў гатэлі ў Тураве, кармілі і развозілі да інфармантаў. Адміністрацыя гасцініцы, прызначаная і да сталічнай публікі, пацікавілася нават, ці ёсць сярод студэнтаў вегетарыянцы, а абеды ўсе дні класіцыста расфасоўвала з сабой.

Падчас выездаў студэнтам дапамагалі работнікі культуры раёна. Удзельнікі мелі магчымасць паслухаць спеўныя гурты, пазнаёміліся з працай дома рамёстваў у Азрахах і цагельнай фабрыкі ў Людзяневічах, што працуе з 1904 года. У параўнанні з летнікам на Петрыкаўшчыне ў 2014-м было запланавана больш часу непасрэдна на працу з носьбітамі традыцыі і падкарацілася забуўляль-

Падчас прайшоў падворкаў.

Палессе наклікала...

на праграма. Падрыхтоўка патрабавала значных высілкаў ад метадычнай службы ў Жыткавічах, якая спрабавала ўлічыць пажаданні навуковых куратараў летніка — супрацоўнікаў Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Фёдара Шклярава і Гомельскага абласнога цэнтру народнай творчасці. Спачатку планаўся ўдзел майстроў-рамеснікаў, таму асноўнай тэмай летніка былі абраныя рамёствы. У апошні ж момант склад удзельнікаў памяняўся, прыехалі людзі, зацікаўленыя вуснай народнай творчасцю, і праграму скарачалі.

Для студэнтаў гістарычнага факультэта з Гомеля Вікторыя Данчанка і Наталлі Лапцэвіч экспедыцыя стала адкрыццём. Этнаграфічная праекты ў дзятку прайшла ў форме анкетавання родных і знаёмых па загадзя падрыхтаваных апытальніках на вяснястарынную тэматыку. Цяпер жа, бачачы, як адкрываюцца незнаёмыя людзі,

Барыс Сялімов у аграгарадку Палесся.

распавядаючы пра сваё жыццё і побыт, дзятку зацікавіліся і фальклорам.

Матэрыялы, сабраныя ў 2012-м і 2014-м у Петрыкаўскім раёне, выданыя ў кнізе “Летнік на Петрыкаўшчыне” дзякуючы ініцыятыве загадчыка філіяла Веткаўскага музея ў Гомелі Пятра Скала. Хоць верыць, што і на сёлётыя жыткавіцкія матэрыялы зноўдзяцца сродкі і энтузіязм. Здалася б, раён добра даследаваны, Гомельскім абласным цэнтрам народнай творчасці выданыя грунтоўны буклет “Фальклор Прыпяцкага запаведніка” з аўдыядадаткамі, матэрыялы выкарыстоўваліся ў выданні “Традыцыйная мастацкая культура беларусаў”, у працах маскоўскіх этналінгвістаў. Але кожная размова дадае нешта новае ў скарбонку ведаў пра беларускую культуру. І, бадай, галоўнае да даследчыкаў-амацараў — жывы кантакт з носьбітамі традыцый, усведамленне, што вось гэта распавялі толькі табе, хай той факт пра мясцовую традыцыйную культуру ўжо і ўведзены ў навуковы зварот.

Фестываль вачыма наведвальнікаў...

Па тэрыторыі фестывалю пагуляць было прыемна. На падворках раёнаў ствала, чаго паглядзець і пакаштаваць, працавалі фотавыставы. Яны сэрны — другі па ліку кардон. Праграма цікавая і насычаная, усё ахапіць не магчыма. Даводзілася выбіраць: ці прайсціся па падворках, разглядаючы цікавосткі, частуючы прысмакамі і гутарачы з людзьмі, ці хадзіць за камісіяй і глядзець дэманстрацыі абрадаў. Ішч можна было застацца ў адной з канцэртных пляцовак.

Падчас адкрыцця фестывалю адбылося наданне звання “Ганаровы палішук”, а гэты сёлета атрымалі генеральны дырэктар Мазырскага нафтаперапрацоўчага заводу Анатоль Купрыянаў і прадстаўнік прамысловасці, кіраўнік СПК “Фядорскі” ў Брэскай вобласці Рыгор Дземка як прадстаўнік аграр-

нага комплексу і мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору імя Генадзя Цітовіча Міхаіл Дрынеўскі як прадстаўнік сферы культуры.

...і ўдзельнікаў

Артыстаў было каля трох соцень. Падрыхтоўка да галоўных мерапрыемстваў “Покліч Палесся” вялася з пачатку лета. Некаторыя калектывы сваім “эстам” на фестывалі пацвердзілі найменне “народны”. Аднак канчаткова дата правядзення “Покліч Палесся” стала вядомай 22 жніўня. Таму яно рыхтавалі разам з фестывалем харагграфічнага мастацтва “Сожскі карагод”, што прайшоў за тыдзень да “Покліч Палесся” ў Гомелі, і з Днём беларускага пісьменства ў Рагачове (адбыўся ў першыя выхадныя верасня).

У прэс-рэлізе паведамлялася, што 63 тысячы рублёў на яго правядзенне вылучана з абласнога бюджэту, 300 тысяч у якасці спонсарскай дапамогі даў Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод і 50 тысяч — Белаграпрамбанк. Раёны прывозілі калектывы і майстравалі падворкі за свой кошт. Дзіцячым гуртам арганізатары фестывалю забяспечылі харчаванне.

Для ўдзельнікаў фестывалю і арганізацыйным плане даўся цяжкавата. Людзі з аддаленых раёнаў распавядалі, як выязджалі на “Покліч Палесся” ўначы і ўначы ж планавалі вярнуцца (падворкі працавалі да 22-й). Прадстаўнікі раёнаў, што займаліся мантажам падворкаў, прыехалі за некалькі дзён да асноўных мерапрыемстваў і спалі там жа, на падворках, у спальніках.

Тое, што спрацоўвала “ў плюс” для наведвальнікаў, для ўдзельнікаў часам выдавалася нязручнасцямі. Вялікая колькасць падворкаў абумовіла расцягнутасць тэрыторыі ўздоўж воднага канала. Наведвальнікам цікава было гуляць, разглядаць стэндчыя раёнаў. А ўдзельнікі спачатку выступілі на адкрыцці, потым вярнуліся на падвор-

кі, каб сустрэць камісія (свята наведвалі, у прыватнасці, міністр культуры Барыс Святлоў і міністр інфармацыі Лілія Ананіч), потым пабеглі на галоўную сцэну, пасля на фальклорную пляцоўку, што месцілася сярод падворкаў. З часам выступам была блытаніна, канцэрты скоўваліся на гадзінну-дзве, гурты або чакалі падоўгу чаргі, або прыходзілі, каб даведацца, што іх выступ прайшоў. Адзначалі нялепшую наладку мікрафонаў на галоўнай сцэне... Ды,

нягледзячы на ўсе нязручнасці, удзельнікі казалі, што было цікава паглядзець на калер і сябе паказаць. Фестываль жа ўразіў маштабам.

Турпаўтэнцыял Палесся

Падчас фестывалю прайшоў “круглы стол” “Інтэграцыя культурна-этнаграфічнай спадчыны Палесся ў нацыянальны турыстычны прадукт Рэспублікі Беларусі”. У пасяджэнні ўдзельнічалі спецыялісты органаў дзяржкіравання, прадстаўнікі турфірм, выкладчыкі турдысцыплін і студэнты, што вывучаюць турызм, прэса, экскурсаводы, гіды-перакладчыкі. Галоўным пытаннем было, як прывабіць плыні турыстаў адметнасцямі Палесся. Алена Пярмінава, дырэктар дэпартаменту па турызме Міністэрства спорту і турызму, адзначыла: у Нацыянальным парку “Прыпяцкі” дзейнічаюць аднадзённыя і двухдзённыя маршруты. Арганізуючыя экскурсіі, фірмы скарыстоўваюць этнаграфічны і культурны патэнцыял Прыпяцкага Палесся. Для ўязнога турызму галоўнымі праблемамі застаюцца візы, пазнавальнасць краіны, інфраструктура, сэрвіс. На “Покліч Палесся” маглі б быць значна больш замежных гасцей, прынамсі з суседніх краін, каб дакладная дата правядзення фестывалю была вядомай прыватнасці за паўгода. А так... Не хапае часу, каб якасна праархываваць мерапрыемства і прывабіць на яго людзей хача б з нашай краіны.

На “Покліч Палесся” мяне ўрадавала, калі сяброўка, зацялая вандорніца, адзначыла, што цяпер, дзякуючы фестывалю, атрымана цэласнае ўяўленне пра сучасны стан традыцыйнай культуры Палесся. Потым яна спытала, а ці можна гэтак жа грунтоўна далучыцца да культуры іншых рэгіёнаў на нейкіх мерапрыемствах? І з ходу не знайшла адказу. Узгадала фальклорную сцэну і падворкі Гродзеншчыны на свяце нацыянальных культур, віцебскую “Вялікую вясельніцу”, купальскую “Александрыню”, святы ў Мінскай вобласці, звячаныя прысвечаныя нейкаму пэўнаму рамяству, “Мінскую кадрылю”. І усё — не зусім тое, не паўнавартасны аналаг “Покліч...”. Можна, урэшце калісьці пакліча не толькі Палессе, але і Падняпроўе, Панямонне, Паазер’е? **К**

Пасля Ватыкана — Мінск

У Нацыянальным мастацкім музеі адкрылі выставу твораў царкоўнага мастацтва XVII — XXI стагоддзяў “Свет нябесны на зямлі”. Па словах гендырэктара НММ Уладзіміра Пракапцова, змяняльна, што выстава праходзіць у Год культуры ў Беларусі, і ў Год міласэрнасці, які абвясціў Папа Рымскі Францыск.

На адкрыцці выставы (справа направа): Барыс Сялімов, Уладзімір Пракапцов і Іва Карпенка.

Настасся ПАНКРАТАВА /
Фота Аліны САУЧАНКА

Адметна, што ў выставу ўвайшла большасць абразоў, паказаных у Музеях Ватыкана ў маі — ліпені. Адмыслова на адкрыцці ў Мінск прыехаў загадчы аддзела джаратывных мастацтваў, а таксама аддзела візантыйскага і сярэднявечнага мастацтва музея Ватыкана Гвіда Карніні: “Мы мелі гонар прадставіць у Італію першую буйную выставу беларускага жывапісу. У нас ёсць калекцыя візантыйскага мастацтва, аднак у ёй няма беларускіх твораў, таму ваша экспазіцыя стала ўнікальнай магчымасцю для еўрапейскіх мастацтвазнаўцаў атрымаць новую інфармацыю і вывучаць шыкоўныя беларускія абrazy”.

Наша экспазіцыя стала запатрабаванай у музеях Ватыкана перш за ўсё там, што акцэнтавала ўвагу глядача на тым, як на адной тэрыторыі могуць мірна і плённа суіснаваць розныя канфесіі. На прэс-

канферэнцыі ў Нацыянальным мастацкім спадар Карніні дадаў: “Выстава ў Ватыкане была пастаўлена ў дастаткова сціплай ўмове, пад яе было выдаткавана невялікая памяшканне. Наколькі я ведаю, першапачаткова гаворка ішла пра экспазіцыю нахшталь той, якую сёння адкрылі ў НММ, але ў сілу розных абставінаў канцэпцыя змянілася. Такім чынам, іконы падобныя да твораў, якія мы бачым у Італіі, але ў іх няма беларускіх твораў, таму ваша экспазіцыя стала ўнікальнай магчымасцю для еўрапейскіх мастацтвазнаўцаў атрымаць новую інфармацыю і вывучаць шыкоўныя беларускія абrazy”.

Са слоў загадчыка аддзела старажытнабеларускага мастацтва НММ Алены Карпенка, беларускі бок ішоў да гэтага праекта некалькі гадоў, праводзячы перамовы і ўсведамляючы ступень рызыкі, якія маглі б узнікнуць у сувязі з арганіза-

цыяй выязнай выставы. “Гэта само па сабе цуд, што мы ўсё ж змаглі выставіць у Ватыкане!” — акцэнтавала ўвагу выступоўца. Зрэшты, у Італіі было прадстаўлена крыху больш за тры дзясяткі твораў, у сталічнай экспазіцыі іх ужо каля сотні, прычым многія выстаўляюцца ўпершыню. Прадстаўлены і працы сучасных іканапісцаў.

У выставу ўключаны раздзел, прысвечаны дзейнасці рэстаўратараў музея. Спадарыня Алена зазначыла, што гэта практычна справаздача аб зробленым за мінулы год: “18 твораў знаходзяцца ў стане няпоўнага раскраскі, пасля выставы зноў трапяць на сталы нашых спецыялістаў. Але ўжо зараз відэаоперыя ашаламляльна адкрылі: перад намі жывалі найвышэйшага ўзроўню, пра які мы нават не маглі марыць”. Дзякуючы карпатлівай працы адраджача сапраўдных шэдэўраў мастацтва, што знаходзіліся на мяжы страты. **К**

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Алег РЫЖКОЎ: — Ведаеце, я зусім не ўпэўнены ў тым, што калі некаму даць буклет, прадастаўць даведачныя матэрыялы або прапанаваць рэалізаваць музейны праект, дык адрозна кожны кіраўнік музея зацікавіцца. Напрыклад, мы сёння ажыццяўляем шмат праектаў у сваім музеі і, натуральна, робім рэкламнаю расылку па гэтых ініцыятывах ва ўсе музеі Беларусі. Дык даходзіць да таго, што пасля падобнай расылкі кіраўнікі раённых музеяў тэлефануюць нам і просяць, каб мы ім усё прывезлі, забяспечылі рэкламнаю кампаніяю... І яшчэ. Як чалавек, што меў дачыненне да падрыхтоўкі музейнага форуму ў Магілёве, магу сказаць, што ні на адзін ліст з просьбай выказаць свае пажаданні, заўвагі, прапановы або паўдзельнічаць у дзелавой праграме канферэнцыі з айчынных музейчыкаў ніхто так, на жаль, і не адгукнуўся. Дык чаго ж тады скардзіцца на тое, што форум нецікавы?

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — Таксама, думаю, варта сказаць пра тое, што ў расіян нашмат большы вопыт правядзення падобных мерапрыемстваў. У падрыхтоўцы да маскоўскага форуму задзейнічана шмат рэсурсаў, і тыя музеі, якія выйграюць у конкурснай праграме (як калісьці мы, калі ў 2012-м узялі Гран-пры), маюць пасля магчымасці рэалізаваць амбіцыйныя праекты. А мы толькі пачынаем правядзенне падобных форумаў. Да слова, у дзелавой праграме канферэнцыі ў нас прадстаўлены амаль тыя самыя людзі, які ў Маскве, бо сёлета Магілёў наведвае шмат расійскіх спецыялістаў. Таму, мяркую, па якасці беларускі форум не саступіць расійскаму. Але, натуральна, мы павінны развівацца, удасканалвацца, і, спадзяюся, калі-небудзь займем друкаваны орган, скажам, часопіс, дзе музейчыкі маглі б выказаць заўвагі і прапановы на конт правядзення наступных форумаў.

Алег РЫЖКОЎ: — У прыцыпе, такой адкрытай пляцоўкай для абмеркавання магла б стаць і газета "Культура". Хто перахадзіць музейным работнікам выступіць са сваімі прапановамі на старонках галівай газеты? Але ніхто з гэтага не зрабіў.

Сяргей КЛИМАЎ: — На маю думку, музейны форум праходзіць у нас даволі часта: раз на два гады паказвае нешта новае, тое, што зможам па-сапраўднаму зацікавіць музейчыкаў з Беларусі і іншых краін свету, досыць складана. Таксама, як мне падаецца, вялікія музеі на форуме маюць больш магчымасцей для дэманстрацыі новых праектаў, а вось раённым музеям, скажам, у гэтым плане пачуваючы сябе другароднымі, абдзеленымі ўвагай. Таму, на маю думку, варта праводзіць дыферэнцыяцыю ў гэтым сэнсе, каб прадстаўленыя музеі на форуме саборнічалі, знаходзіліся ў роўных умовах.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Давяць паступова пераходзіць да іншых актуальных пытанняў музейнай сферы. Скажам, сёлета арганізацыі, падпарадкаваныя Міністэрству культуры краіны, у першым паўгоддзі павінны былі забяспечыць рост пазабюджэтных даходаў на 18 працэнтаў ад мінулага года ўзроўню. Пасля гэты паказчык зменшылі: цяпер да канца года рост даходаў павінен склацца не менш за 10 працэнтаў... Наколькі складана выконваць падобныя планы?

Уладзімір ПРАКАПЦОЎ: — Давядзенне такіх планаў — гэта няслухна. Мы педагагічна-выдавучыя, а не камерцыйныя установы. А сёння атрымліваецца так, што недахоп у пазабюджэтных даходах вымушае музеі рабіць тыя

праекты, якія для іх не з'яўляюцца профільнымі, але маюць пэўны камерцыйны поспех у наведвальнікаў. Таму, падаецца, падобныя паказчыкі павінны змяняцца.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — А на які ўзровень?

Уладзімір ПРАКАПЦОЎ: — Трэба ўсё пралічваць.

Сяргей КЛИМАЎ: — Таксама варта сказаць, што не ва ўсіх музеях аднолькавыя стартыяны ўмовы. Скажам, нашаму музею-запаведніку ўдаецца лёгка ўзяць такі бар'ер, а іншыя пахваліцца ростам "пазабюджэту" не заўсёды могуць. Але тут трэба ўлічыць: у нас вельмі добра развіта інфраструктура, ды і месца такое, што да нас едуць турысты. Канешне, у гэтым пытанні трэба падыходзіць дыферэнцыявана, глядзець, хто можа выканаць даведзеныя планы, а хто — не. Мы, напрыклад, наядна замовілі даследаванне амерыканскай фірме (а больш дакладна — яе філіялу ў Чэхіі), якая пралічыла нам план дзеянняў, што дазволіць музею выйсці праз пэўны час і на самаакупнасць. (Спецыялісты тыя калісьці працавалі над праектамі па развіцці турыстычнай прывабнасці Прагі, таму ў іх ёсць пэўны вопыт планавання пер-

Алег РЫЖКОЎ: — Зразумела, але і раённым музеям могуць ня блага зарабляць. У некаторых з іх ёсць вялікія экспазіцыйныя залы, якія часам пустуюць або запалююцца на 2-3 месяцы адной выставы. А тое, што мы знаходзімся з імі ў няроўных умовах... Дык адна справа даць 18 працэнтаў ад мільярда, іншая — ад мільёна! Таму і не хочучы музейчыкі на месцах узнімаць плату за наведванне сваіх устаноў, бо так нашмат лягчэй план "зрабіць". А пра стратэгію развіцця устаноў яны не думаюць, як і пра ўласныя перспектывы.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Дык што, музеям варта адмаўляцца ад планаў, скіраваных на рост пазабюджэтных даходаў?

Алег РЫЖКОЎ: — Не, гэта таксама не выйсце. Пэўныя фінансавыя планы мусяць быць, бо гэта стымул, развіццё. Да таго ж не варта забывацца, што пазабюджэтных даходаў дазваляюць музеям набываць шмат патрэбных рэчэй. Напрыклад, менавіта дзякуючы гэтым грошам, наколькі я ведаю, і Нацыянальны мастацкі, і наш музей змаглі летас набыць па аўтамабілі, якія эканоміць нам сёння каласальныя сродкі. Таксама з "па-

платным.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Сутрачнае пытанне: а як падобныя ўстановы будуць выжываць? За кошт чаго выплываць заробкі, аплачваць камунальныя паслугі, набываць экспанаты?..

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — Толькі за кошт дзяржавы. Бо музей, зноў жа, — не камерцыйная ўстанова, і, як бы ён ні імкнуўся, самастойна выжыць не зможа.

Уладзімір ПРАКАПЦОЎ: — Я супраць ідэі бясплатных музеяў. У нас раз на месяц у сярэдзі бывае бясплатны дзень для наведвальнікаў, і тады прыходзіць вялікая колькасць людзей. Гэта, як я лічу, няправільна. Мы такім чынам выхоўваем утрыманцаў, якія жывуць за кошт дзяржавы. Таму, падаецца, мы сёння проста не гатовы да таго, каб усё і паўсюль стала бясплатна. Але і я, скажам, таксама згодны з тым, каб Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, літаратурныя музеі Янкі Купалы, Якуба Коласа ды некаторыя іншыя мелі вольны ўваход для наведвальнікаў, бо трэба выхоўваць патрыятызм у моладзі, знаёміць яе з класікамі літаратуры. Але іншым буйным музеям, на маю думку, патрабуецца платны ўваход.

Уладзімір ПРАКАПЦОЎ: — Кожны музей вырашае гэтае пытанне па-свойму, бо ва ўсіх — розныя ўмовы і магчымасці. Скажам, той жа Нясвіжскі замак можа, думаю, прадставіць сваю суверенную прадукцыю ў крамах райцэнтра...

Сяргей КЛИМАЎ: — Нам пакуль тое і не патрэбна: наша адна крама дае 13% ад усяго абароту музея. Мы маем там каля тысячы найменнай тавараў ад 76 пастаўшчыкаў... Але, натуральна, планем далейшае развіццё: збіраемся сёлета адкрыць і другую суверенную краму.

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — Падаецца, айчынным музеям варта прапанаваць наведвальнікам, акрамя продажу сувереннай, магчымасць набыцця рэплік (копій каштоўных артэфактаў) са сваіх калекцый.

Уладзімір ПРАКАПЦОЎ: — Для таго, каб прадаваць рэплікі і сотні ці нават тысячы суверену, патрэбна вялікае памяшканне альбо асобны будынак пад суверенную краму. Не ва ўсіх музеях, на жаль, сёння такое магчыма. Вось мы, напрыклад, пакуль прыстасавалі для сувереннай крамы памяшканне былога гардэроба. Але гэтага відавочна не дастаткова.

III НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ФОРУМ
МУЗЕІ
БЕЛАРУСІ
2016
МАГІЛЕЎ

Навука стратэгіі, або Ці пасуе нам музейны холдынг

Пра форум у Магілёве, заробкі ў сферы, Нацыянальны музей Беларусі і перспектывы для раённых устаноў

спектыўных стратэгіяў для выхаду на самаакупнасць буйных еўрапейскіх турыстычных цэнтраў.) Але не будзем забывацца, што ў наш музей, а таксама ў Мірскі замак дзяржава ўклала каласальныя сродкі, таму, паўтаруся, падыходы да буйных музейных устаноў і зусім невялікіх мусяць быць рознымі.

Уладзімір ПРАКАПЦОЎ: — Я паездзіў па свеце, таму магу з упэўненасцю сцвярджаць: сфера культуры, музеі, тэатры, да прыкладу, не могуць быць самаакупнымі. 50 ці 60 % — гэта, мабыць, той максімум, на які сёння можна разлічваць у атрыманні пазабюджэтных даходаў.

Алег РЫЖКОЎ: — Я пагаджуся з Сяргеем Міхайлавічам: для кожнай установы ў дзевядзёні фінансавы паказчыкаў павінен дзейнічаць дыферэнцыяваны падыход. Што да планаў, дык я сёння прапанаваў кіраўнікам сваіх структурных падраздзяленняў прынесці і абараніць стратэгічны план работы на наступны год. Яны павінны давесці і тое, ці змогуць выканаць 18 ці 10 працэнтаў па павелічэнні пазабюджэтных даходаў. А я ўжо буду з імі пагаджацца альбо спрачацца. І як мне падаецца, такі падыход могуць узяць на ўзбраенне і меншыя музейныя установы. Таму кіраўнікі музеяў павінны абараніць уласныя стратэгіі, кажаць пра тое, чаму ў іх нешта не атрымалася, а іншае — удалося.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Але, пагадзіцеся, у плане атрымання пазабюджэтных даходаў у невялікіх раённых музеях сёння нашмат менш магчымасцей, чым у буйных музейных устаноў краіны...

забюджэту" выплываем прэміі супрацоўнікам, рэалізуем праекты, пад якія бюджэтнае фінансаванне не прадугледжана. Але ўсё адно сярод вялікіх і малых музеяў павінна быць дыферэнцыяцыя ў планах.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — А што канкрэтна тут можна прапанаваць?

Алег РЫЖКОЎ: — Напрыклад, можна выводзіць своеасаблівы каэфіцыент карыснага дзеяння для кожнага музея: скажам, колькі тая ці іншая ўстанова зарабіла ў пераліку на аднаго супрацоўніка ці ў адносінах да наяўных квадратных метраў. А то бывае так, што нейкі музей мае тысячу квадратных метраў карыснай плошчы і зарабляе мільён "старымі" грашыма, а іншы — толькі сто "квадратаў" і зарабляе два мільёны. І яшчэ. Вядома, літаратурныя музеі не заўсёды могуць зрабіць нейкую камерцыйную выставу і атрымаць за гэта вялікія грошы, бо ім трэба прапагандаваць і папулярнаваць творчасць пэўных пісьменнікаў. Можа, і ў Беларусі дзяржаўны музей Вялікай Айчыннай вайны варта было б зрабіць бясплатны ўваход, бо ў яго сцэнаж пастаянна ідзе патрыятычнае выхаванне моладзі... Карацей, трэба гэтыя нюансы ўлічваць пры складанні планаў...

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — Я, напрыклад, увогуле мару пра бясплатныя музеі і лічу, што экспазіцыі Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка павінны быць адкрытымі для ўсіх наведвальнікаў. Зразумела, там могуць прэзентавацца камерцыйныя выставы, але ж уваход на асноўную экспазіцыю стаўся б бя-

Сяргей КЛИМАЎ: — Я хацеў бы дадаць, што на адных білетах за наведванне, за экскурсіі і за выставы ніякі музей не зможа зарабіць значныя сродкі. Найбольш перспектывы ў гэтым сэнсе шлях — прадастаўленне калымзейных паслуг. Вось, скажам, у нас сёння ёсць свае рэстараны, крамы, мы пастаянна купляем нерухомасць у горадзе — значыць, можам задумацца пра буйныя фінансавыя праграмы і праекты. Напрыклад, набылі некалькі дамоў у Нясвіжы, гэтым летам адкрылі там дзіцячае кафе, дзіцячы адукацыйны цэнтр і будзем развівацца ў такім кірунку надалей. Таму, паўтаруся, трэба ствараць калымзейную інфраструктуру, так бы мовіць, свет вакол сябе. Менавіта ад гэтай дзейнасці і будуць ісці асноўныя грошы, у тым ліку і на сам музей.

Алег РЫЖКОЎ: — Ды і ва ўсім свеце калымзейны бізнес прыносіць значна больш прыбыткаў, чым уласна ўстанова.

Уладзімір ПРАКАПЦОЎ: — Згадайце пра тую ж суверенную прадукцыю: яна звычайна прыносіць музеям недзе каля 40 % даходаў. Вось, скажам, музей Ватыхана, дзе мне калісьці давялося пабываць. Ягоная суверенная прадукцыя сёння прэзентуецца па ўсім Рыме. І калі сам гэты музей зарабляе кожны дзень 500 тысяч еўра, дык колькі прыносіць "памяткі"? Я думаю, не памылюся, калі скажу, што недзе разы ў тры больш...

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — А што ў нас? Многія турысты і турыстычныя кампаніі, ведаю, скардзяцца на недахоп суверену ў музеях...

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — У нас таксама былі праблемы з наўняснаю плошчай пад продаж суверену, таму былі вымушаны за кошт службовых памяшканняў знайсці месца для невялікай сувереннай лаўкі.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Давяйце пагаворым пра будучыню айчынных музеяў, як буйных, так і маленкіх, якія знаходзяцца завувайч у райцэнтрах. Якія перспектывы вост у такіх устаноў, на жаль, часта падобных адна да другой, як дзве кроплі вады?

Алег РЫЖКОЎ: — Мне падаецца, калі ёсць магчымасць, варта ўзбуйняць установы, ствараць нешта нахшталт музейных комплексаў, а невялікія музеі рабіць філіяламі галаўной установы. У прыцыпе, гэты працэс ужо ідзе: маю на ўвазе Нацыянальны гістарычны. Цяпер яго філіялы могуць выкарыстоўваць усе рэсурсы галаўной установы, а таксама маюць магчымасць атрымліваць пад свае праекты значна большае фінансаванне. Мы за апошні час абнавілі экспазіцыі ва ўсіх філіялах, да чаго яны дагэтуль не маглі падступіцца. Ды і тую ж суверенную прадукцыю мы можам цяпер рэалізоўваць не толькі ў будынку нацыянальнага гістарычнага, але і ва ўсіх "аддзяленнях". Хто ведае, мо варта падумаць і пра аб'яднанне нацыянальных музеяў Беларусі ў адной структуры?

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — А што гэта можа даць на выхадзе? Ці будзе такая структура запатрабавана больш, чым сённяшня асобныя музеі?

Алег РЫЖКОЎ: — Справа ў тым, што так можа будзе паказаць гісторыю і культуру Беларусі

ва ўсёй яе ціласнасці, прыгажосці. Скажам, пасля агляду гістарычных экспанатаў наведвальнік зможа ў такім буйным музеі завітаць адразу і ў зал, дзе дэманструецца жыццё той эпохі, а пасля і наведваць экскурсію, у час якой яму распавядуць пра літаратурныя здабыткі беларускіх пісьменнікаў. Падаецца, гэта цалкам магчыма.

Уладзімір ПРАКАПЦОЎ: — Я хачу падтрымаць ініцыятыву Алега Гар'евіча. Напрыклад, літаратурны музей цалкам магчыма аб'яднаць. Тады ў гэтых музеях з'явіцца б значны адміністрацыйны і эканамічны рэсурс.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Усе ж хачу сціраваць гаворку не да сталічных, а да раённых музеяў. У якім кірунку, на ваш погляд, варта сёння працаваць музейшчыкам з райцэнтраў Беларусі ці нават аграгарадкоў і вёсак краіны? Якія тут перспектывы, якія праекты магчыма рэалізоўваць?

Сяргей КЛІМАЎ: — Я апошнім часам шмат бываю ў музеях райцэнтраў. Некаторыя з іх сапраўды развіваюцца няблага. Але заўважыць вось якую тэндэнцыю: зазвычай у нас цікавыя раённыя ці выскочы музей ствараецца сіламі аднаго харызматычнага і апантанага дырэктара альбо краязнаўцы. Ён збірае калекцыю, распрацоўвае адметную экспазіцыю — і музей, што называецца, "грыміць". Пасля сыходу гэтага чалавека ў іншы свет удыхнуць жыццё ва ўстанову вельмі складана. Таму ў гэтым сэнсе таксама падтрымаю думку Алега Гар'евіча пра ўзбуйненне музеяў, стварэнне на іх базе філіялаў галаўных арганізацый.

Алег РЫЖКОЎ: — Гэта, дарэчы, даю практыкуецца за мяжой.

Сяргей КЛІМАЎ: — Так, мы вывучалі падобны вопыт у Аўстрыі, Францыі, Італіі, дзе музеі пайшлі па гэтым шляху. Гаворка тут — пра музейныя холдынгі. А гэта адзіная палітыка ў галіне маркетынгу, рэкламы, выставачнай дзейнасці. У нас жа пакуль наадварот: айчыныя спецыялісты часам не ведаюць, што робіцца ў музеях суседніх раёнаў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Мы ў "Культуры" спрабуем па меры магчымасцей закрываць гэтыя лакуны, але пагаджуся: музейшчыкі сапраўды не ведаюць, што робіцца ў суседніх раёнах. Як, дарэчы, клубнікі ды бібліятэкары...

Сяргей КЛІМАЎ: — Вось і я пра тое ж. Скажам, да стагоддзя з пачатку Першай сусветнай вайны некаторыя айчыныя музеі падрыхтавалі адна тыпныя выставы. А можна было аб'яднаць свае намагаючы і зрабіць сумесны праект, які прыцягнуў бы ўвагу значна большай колькасці наведвальнікаў. Таму музейныя холдынгі — гэта заўтрашні дзень, магчымасць стварэння новых цікавых экспазіцый, большыя плошчы, супольнае планаванне праектаў. І хочам мы гэтага ці не, але ўсё адно прыйдзем да падобнай інтэграцыі. Напрыклад, у тым або іншым раёне ёсць некалькі музеяў на адным маршруце. Чаму ім сёння не аб'яднацца і не зрабіць цікавае сумесна? Яны займелі б ад гэтай супрацы значныя фінансавыя дывідэнды і выдаткавалі на распрацоўку такога праекта меншыя чалавечыя рэсурсы, чым дзейнічаючы паасобку.

Алег РЫЖКОЎ: — Самае галоўнае, што ў маленькіх і раённых музеях рэдка знойдзеш добрыя фонды. Вы ведаеце гэта не горш за мяне: зазвычай у райцэнтрах можна ўбачыць адны і тыя ж чарапкі, муляжы біўняў маманта, зброі...

Сяргей КЛІМАЎ: — Я тут крыху не пагаджуся. Так, у большасці раённых музеяў даволі адна тыпныя экспазіцыі, але цяпер людзі едуць глядзець не шэдзёры — сёння ў тэндзе пазнаваўчы турызм. І

ў кожным раённым музеі, на маю думку, можна знайсці нешта адметнае і непаўторнае. Іншая справа, што музейшчыкам варта рабіць акцэнт менавіта на сваіх "разыначках", а не імкнуцца быць "як усе"...

Алег РЫЖКОЎ: — Пераход маленькіх музеяў у холдынг, як я ўжо казаў, даць ім магчымасць карыстацца фондавымі калекцыямі галаўной музейнай установы, дапаможа ў стварэнні цікавай экспазіцыі. Да таго ж гэта разгрузіць фонды вялікага музея, які не заўсёды мае магчымасць дэманстраваць усё, што знаходзіцца ў яго запасніках, з-за абмежаванай плошчы памешканняў.

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — Можна было б перадаваць маленькім музеям свае фондавыя прадметы на дэпазіт, каб яны маглі пасля дэманстраваць іх.

Алег РЫЖКОЎ: — Канешне, і я, напрыклад, ведаў бы, што гэты прадмет захоўваецца ў належных умовах, а самае галоўнае — працуе. Таму я таксама перакананы: стварэнне музейных холдынгаў у нашай краіне, якая не мае такіх значных калекцый, як у тым жа Луўры, непазбежна. Гэта даць магчымасць эканоміць значныя дзяржаўныя сродкі, а таксама паспрыяе большай цікаваці малых музейных устаноў сярод айчыных і замежных турыстаў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Калі мы ўжо загалі пра сумесныя праекты, дык ці плануеце нешта падобнае Мір і Нясвіж? У вас жа шмат агульнага!

Сяргей КЛІМАЎ: — Задумкі сапраўды ёсць: мы з Мірам знаходзімся на адным турыстычным шляху. Дадам, што ў Беларусі на сёння створаны тры калекцыі, прысвечаныя Радзівілаў. Але навошта столькі многа? Даходзіць да таго, што турысты, прывязджаючы ў Нясвіж пасля наведвання Мірскага замка, кажучы экскурсаводам: вы нам пра Радзівілаў не распавядаеце, бо нам ужо ўсё пра іх вашы калекцыі расказалі... Таму трэба ствараць арыгінальныя экспазіцыі. Плюс варта сказаць і пра нашы кадры. Спецыялісты за даволі сціпы тэрмін падрыхтавалі дастаткова буйную экспазіцыю на 32 залы. Так што ў нас ёсць вопыт стварэння цікавых экспазіцый, і досведам мы маглі б падзяліцца з раённымі музеямі.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — А колькі патрэбна сёння ў раёнах метадычная дапамога ў гэтых адносінах? У тым ліку і па стварэнні экспазіцый?

Сяргей КЛІМАЎ: — Яна вельмі патрэбная, бо, на мой погляд, адчуваецца недахоп кадраў, музеі часам не могуць сябе правільна "раскруціць" і падаць. Дадам, што падобную працу таксама варта рабіць пад эгідай холдынга. Тады можна аб'яднаць свае намагаючы, каб вывесці сумесныя праекты на даволі высокі ўзровень. Скажам, мне вельмі даспадобы той вопыт аб'яднання, які мае Венскі гісторыка-мастацкі музей. Тут калісьці аб'ядналі некалькі музеяў у адну структуру, а цяпер вакол гэтага ствараецца музейны квартал.

Алег РЫЖКОЎ: — А я прывёў бы ў якасці прыкладу Нацыянальны музей у Астане. У Казахстане, нягледзячы на абмежаванасць бюджэтных рэсурсаў, стварылі буйную ўстанову, дзе наведвальнік можа пазнаёміцца з усім каларытам краіны, пачынаючы ад гісторыі і заканчваючы выставамі сучасных мастакоў. У нас пра падобны маштабны цэнтр можна пакуль толка маляры, хаця наша краіна рэзастайная і мае свае культурныя, гістарычныя, мастацкія асаблівасці, якія могуць зацікавіць замежнікаў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Сярэдні заробок у сферы культуры, як вядома, за студзень — чэрвень

■ Тамара Джумантаева: "У нас на сёння сярэдняя налічаная заробатная плата па ўстанове складае недзе 5,5 мільёнаў "старых" рублёў. Маём спецыялістаў, якіх трымаем за кошт "пазабюджэту".

■ Сяргей Клімаў: "Музейныя холдынгі — адзіная палітыка ў галіне маркетынгу, рэкламы, выставак. У нас жа пакуль наадварот: спецыялісты не ведаюць, што робіцца ў музеях суседніх раёнаў".

■ Уладзімір Пракапцоў: "Я паездзіў па свеце: сфера культуры не можа быць самаакупнай: 50 ці 60 % — максімум, у які можна разлічваць ў атрыманні пазабюджэтных даходаў".

■ Алег Рыжкоў: "І раённым музеям могуць зарабляць. Адна справа даць 18 працэнтаў ад мільярда, іншая — ад мільёна! Таму і не хочучы на месцах узнімаць плату за наведванне, бо так лягчэй план "зрабіць".

бягучага года склаў 4 мільёны 311 тысяч "старых" рублёў. Гэта 61,7 % ад сярэдняга заробку па краіне. Ці не губляе музейная супольнасць кваліфікаваных спецыялістаў з-за нізкай аплаты працы? Якія намагаючы даводзіцца прыкладаць вам, каб утрымаць на працы сваіх супрацоўнікаў, асабліва маладога веку?

Сяргей КЛІМАЎ: — Сёння мы, каб прыцягнуць спецыялістаў, пабудавалі пяць кватэр, а таксама 12-кватэрны дом пад ільготны крэдыт. І, натуральна, даволі значныя грошы ў нас ідуць на даплату спецыялістам: гэта каля 50 тысяч долараў штомесяц. Усё гэта дазваляе нам трымаць планку сярэдняй зарплаты ў Нясвіжскім музей-запаведніку прыкладна ў 6 мільёнаў "старых" рублёў у налічэнні. Таму ўсе нашы музейшчыкі — іх у нас каля 200 чалавек — вельмі цэняць свае працоўныя месцы. Акрамя таго, у нас у кадравым рэзерве стаіць яшчэ каля 600 кандыдатур, гатовых прыйсці на працу ў нясвіжскі музей.

Алег РЫЖКОЎ: — Калі да мяне прыходзіць спецыяліст, дык я яму абяцаю заробак у 6-7 мільёнаў "старымі" ў тым жа налічэнні, але гэтыя грошы ён зможа атрымаць толькі за кошт "пазабюджэту". Вось так мы вяртаемся да таго, з чаго пачыналі: "пазабюджэту" музейным установам патрэбны, бо дае магчымасць павышаць заробную плату супрацоўнікам. Канешне, сярод маладых спецыялістаў, якія прыходзяць працаваць у сферу, заробкі больш нізкія, чым у супрацоўнікам са стажам. А сёння, пагадзіцеся, рэдка можна сустрэць сярод моладзі людзей апантаных, гатовых працаваць за невялікія грошы. Таму шмат маладых спецыялістаў ад нас проста сыходзіць, адпрацаваўшы па размеркаванні два гады. І гэта сапраўды праблема.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — А куды яны зазвычай сыходзяць?

Алег РЫЖКОЎ: — Ствараюць нейкія крэатыўныя праекты або ў прыватнай структуры, нават няпрофільныя, дзе могуць разлічваць на большую аплату працы. Таму нават у Мінску сёння часам не стае кваліфікаваных спецыялістаў. І ў нас, у Нацыянальным гістарычным сёння засталіся або сталыя супрацоўнікі, якія прыйшлі ў сферу яшчэ за савецкім часам, або апантанія маладыя людзі, якія не уяўляюць свайго жыцця без музея. Але і гэты спецыялісты, мяркую, ад нас таксама ў хуткім часе сыходзіць: кожнаму трэба ствараць сям'ю, клапаціцца пра дабрабыт. У музеі шмат грошай не заробіш. І тут варта таксама задумацца: чаму так адбываецца, чаму ў сферы культуры такія нізкія заробкі? Мы бюджэтным арганізацыям, мы плацім падаткі, мы працуем на імя краіны...

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — У нас таксама існуюць падобныя праблемы, якія акрэсліў Алег Гар'евіч, і мы маем магчымасць падвышаць заробкі сваім супрацоўнікам толькі за кошт "пазабюджэту". Так, у нас на сёння сярэдняя налічаная заробатная плата па ўстанове складае недзе 5,5 мільёнаў "старых" рублёў. Дарэчы, маем спецыялістаў, якіх трымаем цалкам за кошт "пазабюджэту".

Алег РЫЖКОЎ: — Ёсць гэта ў нас і, думаю, у іншых музеяў таксама.

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — І я таксама згодная з Алегам Гар'евічам: трэба ставіць пытанне пра павышэнне заробкаў музейным супрацоўнікам ды і ўвогуле ўсім, хто працуе ў культуры. Вось сёння плануе падвышаць аплату працы настаўнікам. А работнікам сферы культуры, асабліва ў іод культуры? Напрыклад, каб працаваць у музеі, трэба мець выдатную падрыхтоўку, умець працаваць з калекцыямі

і пісаць навуковыя артыкулы, праводзіць экскурсіі і гэтак далей. Як такім людзям, такім высокакласным спецыялістам можна плаціць настолькі мала?

Алег РЫЖКОЎ: — Трэба вырашаць пытанні заробкаў, кадраў, забеспячэння належнай матэрыяльна-тэхнічнай базы музеяў. Як мне падаецца, варта таксама задумацца над прыняццём доўгатэрміновай праграмы па развіцці музеяў Беларусі. Каб прадугледзець там і стварэнне музейных холдынгаў, і аптымізацыю, і іх інтэграцыю з іншымі музеямі краіны. Гэта была б сапраўдная стратэгія развіцця ў, скажам, 20-гадовай перспектыве. Пад названую праграму, натуральна, павінны быць прадугледжаны значныя фінансавыя сродкі, каб мы ведалі, што, прыкладам, праз 15 гадоў у нас будзе пабудаваны адны Нацыянальны музей Беларусі, і ўжо сёння пачыналі працу над стварэннем калекцый для гэтай знакавай установы.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ: — Але ж ці не будзе прапанаваная вамі праграма дубляжам Дзяржаўную праграму "Культура Беларусі" на 2015—2020 гады? Там жа таксама ёсць раздзелы, якія прысвечаны развіццю музейнай справы ў краіне на перспектыву.

Алег РЫЖКОЎ: — Праграму можна стварыць якраз на аснове той жа дзяржпраграмы. У музейнай супольнасць павінна ведаць перспектыву, разумець, да чаго і куды мы імкнёмся, што мяркую атрымаць у выніку сваёй працы хача б на бліжэйшыя 5-10 гадоў.

Сяргей КЛІМАЎ: — Напрыканцы нашай гутаркі, так бы мовіць, у якасці рэзюмэ хацелася б адзначыць вось што. Сёння музеі ва ўсім свеце перажываюць адраджэнне, набываюць большае значэнне для грамадства, чым раней. А самая перспектывуна галіна эканомікі, якая паказвае стабільны рост ва ўсім свеце, — гэта турызм. Людзей, якія хочучь ведаць, хто такія беларусы, што гэта за краіна — Беларусь, з кожным годам, па маім назіраннях, становіцца ўсё больш. Таму, калі падыходзіць да музеяў з пэўнай доляй прагматычнасці, яны могуць даволі лёгка ўпісацца ў Дзяржаўную праграму развіцця краіны і стаць яе годным складнікам.

Алег РЫЖКОЎ: — Напрыклад, буйны Нацыянальны музей краіны, пра які сёння ўжо неадночы казалі, я ўпэўнены, зможа з цягам часу выйсці на паказчы ў мільён наведвальнікаў на год і ўвайсці такім чынам у шэрагі самых знакамітых музеяў свету. А мы дасюль, я згодны з Сяргеем Клімавым, для ўсяго свету загадка: многія пра нас, пра нашу краіну нічога не ведаюць. А спазнаць нашу гісторыю, культуру, нашы традыцыі, наша мінулае і сучаснае можна найперш праз музеі...

Уладзімір ПРАКАПЦОЎ: — Цалкам падтрымліваю калег. Для таго, каб да нас у краіну паехалі турысты, патрэбная і прадуманая палітыка ў сферы культуры, якая закране самыя розныя пытанні, пачынаючы ад належнай матэрыяльна-тэхнічнай базы музейных устаноў і падрыхтоўкі кадраў да росту прэстыжу работніцкай галіны ды павышэння іхніх заробкаў. Таму дзяржаўная праграма па развіцці музейнай сферы, натуральна, павінна быць. І калі ж пра яе казаць, калі планавалі, як не ў год, абвешчаны Прэзідэнтам краіны іодам культуры?

Тамара ДЖУМАНТАЕВА: — А я дадала б яшчэ вось што: культура — гэта аснове ўсяго, сапраўдная аснова нашай дзяржаўнасці і нашай незалежнасці. Згубіць яе мы працяг не маем права.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Дзяжурны па нумары

Дысконт на культуру

Ёсць такі стэрэатып: у асноўнай масе людзей няма асаблівага жадання выбіраць да ўстаноў культуры. А мне падаецца, бадай кожны можа сказаць: гатовы і штотыдзень наведваць іх — каб крыху танней...

Вольга РОПАТ

З аднаго боку, высокія цэннікі "абразуюць" частку тых патэнцыйных наведвальнікаў, хто жадае, але не можа з фінансавай прычыны быць частцей, скажам, у музеі. Але ў такіх варунках дзівіць, калі чую, маўляў, людзі наогул не прагнуць культурна развівацца, ім нічога не трэба... Пагаджуся, добрая частка грамадства ўвогуле не цікавіцца мастацтвам, лічыць тых "дадатковых" веды непатрэбнымі. Але ўсё ж такі і не ўсе ахвотныя сем'і могуць сабе дазволіць прынамсі штотыдзень далучацца да культуры. Тое ж тычыцца і студэнтаў. Тым больш, калі не будзе добрых умоў для паступаючага (у тым ліку культурнага) развіцця моладзі, краіна папросту страціць гэты "скарб". Таму, на маю думку, для студэнтаў многае з культурнага складніка павінна быць бясплатным — як адукацыя па-за сценамі ВНУ. Не буду казаць, што ўсе мерапрыемствы маюць аказання "задарма", бо разумеем тых (і з павагай стаўлюся да іх), хто прыдумляе і распрацоўвае адукацыйныя заняткі, інтэрактыўныя гульні, акцыі ды іншыя цікавосткі, укладваючы ўласныя энергію, здароўе, час, каб здзівіць і чаму-небудзь навучыць. Аднак менавіта тут, на скрыжаванні попыту і прапановы, для мяне хаваюцца некалькі "але".

Згадаю акцыю "Ноч музеяў". Сёлета за наведванне яе мерапрыемстваў у некаторых музеях трэба было заплаціць нямала, але ці акупалася білетная "інвестыцыя" якаснай праграмай, нават зладжанымі арганізацыйнымі момантамі? Можа ж і настроі святочных знікнуць у час 15-хвіліннага чакання выступоўцы. Я да таго, што высокая цана за праведзены час — не сведчанне ўзроўню падзеі і не паказчык літаратнасці або арыгінальнасці. І калі хочацца ўстановам, каб іх наведвалі сем'ямі, неабходна, каб такія паходы "не білі" па кішэні (як на маю думку, не больш за 5 рублёў з асобы). Але ж апошнім часам у сталіцы з'яўляюцца новыя праекты і прасторы, наведванне іх — бясплатнае! І моладзь цягнуцца да ведаў, якія "смачна" пададзены ва ўзаемадзеянні віду мастацтваў і адукацыйных метадаў у формах варшопу, лекцый-дыскусій, лекцый-перформансаў, відэавечароў, дыскусій-прэзентацый, творчых сустрэч... Як вынік — адукаваны малады чалавек (а калі яшчэ і стэльны!) не успрымаецца як "батан-акуллярк".

Таму ёсць прапанова да ўстаноў культуры: давайце прымудзім сацыяльны праект, кшталту "Навуцы культурна жыць", дзе вопыт мог бы нейкім чынам перадавацца. І варты задумацца пра дзейную бонусную сістэму, дысконт: набыві квіток на мерапрыемства — патрапіў бясплатна (ці з сярцам) яшчэ на адно...

Атрымаць веды і убачыць Луір, вядома, можна і праз інтэрнэт. Напрыклад, я нядаўна адзначыла для сябе праект, распрацаваны пад пенсіянераў, мэта якога — навучыць яе маю больш людзей ва ўросте карыстацца камп'ютарам. Справа добрая, калі задумацца, колькі магчымасцей дае сёвіца. Хоцання, каб мы без культуры, як і без інтэрнэту, таксама не змаглі жыць.

— Ваш твор мае англамоўную назву — "Sleerwalker". Гэта зварот да заходняга слухача?

— Зусім не. Рускамоўная назва — "Идуший сквозь сон". Але хацелася знайсці штосьці больш кідкае, сціслае, у адно слова. І што атрымаецца — "лунацік", "самнамбул"? Тады ўжо лепш англамоўная версія, якая можа мець не толькі даступнае, але і больш пэтычны пераклад.

— Па-беларуску я крыху перайначыла б: "Той, хто крочыць скрозь сон". І хто ж там ідзе?

— У вас атрымаецца амаль паводле Янкі Купалы! А я не хацелу бы нікому навязваць ніякай інтэрпрэтацыі — кожны вольны сам пачуць і ў назве, і ў музыцы твора штосьці сваё. Звярнуўшыся да патройнага складу аркестра і вялікай колькасці ударных, імкнуўся захаваць адчуванне сну. Але, як в усё ляжкім сне, там з'яўляюцца розныя... скажам так, "гукавыя аб'екты".

— І гучыць ваш "...Сон" у адным канцэрце са "Скіфскай сюітай" Сяргея Пракоф'ева, напісанай тым у 23 гады, і аўтарскай вечарынай жывого ўкраінскага класіка Валянціна Сільвестрава, сусветна знакамітага яшчэ з 1960-х. Не баяцца такога зорнага суседства?

— Наадварот, для мяне гэта вялікі гонар! Лічу, фестываль Юрыя Башмета робіць добрую справу, замаўляючы праз Міністэрства культуры Беларусі новыя сімфанічныя творы айчынным кампазітарам — як сталым, так і маладым.

— Летас была прэм'ера Алега Хадоскі — "Грамадзяне горада Кале". Раней — Вольгі Падргайскай ("Туман"), Валерыя Воранава ("Архітэктон"), Канстанціна Яскова ("Сны замкавай гары"), Вячаслава Кузняцова ("Паганскае дзейства"), Галіны Гарэлавай ("Ingemisco" — "Уздыхаю").

— Для мяне шмат у чым сімвалічна, што пачыналася гэта традыцыя менавіта з Галіны Канстанцінаўны, у якой я вучыўся ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Потым былі іншыя ўстановы — у Польшчы, Германіі, майстар-класы ў замежжы. Параўнаўшы, магу адказаць засведчыць: усё, што ўмею, было закладзена пад яе кіраваннем. Ніхто іншы не аздаваў мне столькі часу, сіл, энергіі, свайго вопыту, сэрца і душы.

— Усё пазнаецца ў параўнанні? У чым тады адметнасць еўрапейскага навучання?

— Там больш акцэнтацыя самастойнай работы. Нашы ж музыканты-настаўнікі да кожнага свайго навуэнца ставяцца, бы да ўласнага дзіцяці. Мяркую па сабе. Пра Дзятлаўскую дзіцячую школу мастацтваў на Прудзеншчыне жартам гавораць, што там, маўляў, прывяжміліся НЛА. Іначай чым расступамачыць, што адтуль выходзіць столькі будучых прафесіяналаў! Але космас тут не пры чым: усё гэта заслуга Святалян Мазырка, якая выкладае... сальфеджыя — прадмет, які лічыцца самым, бадай, нелюбімым у многіх юных музыкантаў. Але дзякуючы менавіта яе ўрокам я ў свой час пачаў сачыняць музыку. Яна і дадаткова са мной займалася, і на працуюванні, кансультацыі вадзіла. Пазней добрыя тэарэтычныя веды, асабліва ў галіне музычнай формы, я атрымаў у Алены Каляды ў Мінскаму музычным каледжы імя Глінкі, дзе мы слухалі шмат музыкі розных стыляў і эпох, уключаючы найсучасныя творы. Ды пра кожнага выкладчыка можна гаварыць гадзінамі!

— Шкадуецца, што з'ехалі?

— Так і не. Тэхнічнае забеспячэнне тамтэйшых навучальных устаноў куды вышэйшае: ёсць і студый гуказапісу, і ўласныя канцэртныя залы з добрай акустыкай. Апроч таго, вялікая колькасць фестываляў ды курсаў сучаснай акадэмічнай музы-

кі. У нас склалася выдатная сістэма трохступеннага навучання: дзіцячая музычная школа — каледж — Акадэмія музыкі. Але што далей? Дзе і каму паказаць сваё майстэрства? На Захадзе даўно існуе разгалінаваная сетка конкурсна-фестывальнага руху. У нас таксама, здавалася б, яна ёсць. Але не закрэнае кампазітарскую творчасць акадэмічнага плану: куды больш такіх святых ды спаборніцтваў ладзіцца сярэд эстрадных музыкантаў. А між тым акадэмічная музыка — бытая фундаментальная навука, на падмурку якой развіваецца ўсё сучаснае на-

5 кастрычніка на XI Міжнародным фестывалі Юрыя Башмета адбудзецца сусветная прэм'ера чарговага беларускага твора, замоўленага арганізатарам форуму. Аўтар новай сімфанічнай партытуры — наш 28-гадовы кампазітар Сяргей БАДАЛАЎ, які працягвае навучанне ў Польшчы і мае ўжо вялікі "паслужны" спіс, што пачынаецца з безліч перамог на прэстыжных міжнародных конкурсах ды фестывалях.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Сяргей Бадалаў. / Фота прадстаўлена групамі Інтэрв'ю

"...Сон" для летняй ночы

вук прыкладных. Ды ў нас яе шануюць належным чынам. Калі што і адбываецца ў гэтай сферы, дык амаль выключана ў сценах Акадэміі музыкі, дзе тая ж Гарэлава, узначальваючы кафедру кампазіцыі, штогод прыдумвае які-небудзь "унутрыкансерваторскі" кампазітарскі конкурс. Гэта цудоўна, але, на жаль, замала! Бо нашы творцы не імкнуцца выходзіць на еўрапейскі ўзровень. У той жа Польшчы ўсё літаральна віруе, і ўдзел студэнтаў у кампазітарскіх конкурсах стаў не проста паўсядзёнасцю — ледзь не нормай жыцця. А колькі фестываляў сучаснай акадэмічнай музыкі! А ў нас — ніводнага.

— У нас такі фестываль таксама быў — у пачатку 1990-х. Праводзіўся Беларуска-польскім саюзам кампазітараў і створанай тады пры ім Асацыяцыяй сучасных кампазітараў, якая па выніках першага форуму была прынята ў члены аднайменнай міжнароднай арганізацыі. Але праз некалькі гадоў энтузіязм разбіўся аб грашовыя праблемы.

— Дык чаму б не аднавіць такі форум? У замежжы па развіцці гэтай галіны, менавіта акадэмічнай, мяркуюць пра ўзровень музычнай культуры ўвогуле. Так што гэта яшчэ і пытанне нацыянальнага прэстыжу!

— Ведаю, вы таксама, патрапіўшы ў Польшчу, сталі арганізатарам польска-беларускага форуму, дзе цягам трох дзён ладзіліся, цэлым, "творчыя сустрэчы, канферэнцыі, канцэрты маладых кампазітараў дзвюх краін". Замежжа дае больш творчых магчымасцяў?

— Дарэмна думаць, што там усё з неба зальваецца. Фестывалю і конкурсаму сапраўды шмат — калі ласка, удзельнічай. Адна мая п'еса выйграла адразу на пяці конкурсах. Але калі часоўці хочаш, усё даводзіцца рабіць і "прабіваць" самому.

— Маеце на ўвазе прадзюсарскую дзейнасць? Раскажыце, як вам удалося здзейсніць нашумелы праект "Асвей" ў Лодзі.

— Галоўнае — жаданне. Я люблю працаваць на кантрактах. Дагэтуль у мяне быў мультымедыяны перформанс "N.K.D.M" для галасы і ансамбля, разлічаны ўсяго на адна-

ці, лепей, Кайлі Міноўц; з відэапраекцыямі, харэаграфіяй, толькі замест эстрадных хітоў — аркестр і аўтэнтчныя галасы. З'явілася ідэя, і я пачаў шукаць для яе ўваабяслення адпаведны фестываль. Знайшоў "Light.Move.Festival — 2015" у Лодзі. Пераканаў арганізатараў, тых вырасшылі фінансавы праект, але я павінен быў знайсці ўсё патрэбнае па мінімальным коштах. Давялося самому сабраць аркестр, зрабіць гукарэжысуру і шырокафарматныя відэапраекцыі, знайсці аніматараў, мадэрнага вытворцу дзвучат і хлопцаў, наняў аператараў, праектаваць касцюмы і ставіць харэаграфію. Неабходнае абсталяванне набылася па дэталы і ў 17 фірмах. У выніку паўгадзінны праект, на які я патраціў амаль год жыцця, сабраў паўмільяна гледачоў і дэманстравалася на фестывалі 22 разы за 3 вечары.

— Кампазітар і прадзюсар — розныя прафесіі! Ці не шкада часу, за які можна было напісаць яшчэ колькі твораў? А можа, зараз такі час, што кампазітар павінен быць "за ўсіх адразу"?

— Не павінен, а вымушаны. Але і ў такіх умовах важна знайсці карыснае для сябе і ўласнай спецыяльнасці. Тое ж прадзюсарванне — частка маёй натуры: ставіць перад сабой мэту і ісці да яе. Ці ж не патрэбна гэта ўменне кампазітара? Галоўнае, каб мэта была вартая высілкаў.

— У "Асвей" (давяслоў паглядзець яе ў інтэрнэце) актуальная яшчэ адна ідэя — выкарыстаць у нечаканым кантэксце нашу аўтэнтыку. Штосьці падобнае было чатыры гады таму ў праекце "Колаварот" на сцэне Камернай залы Белдзяржфілармоніі, вы таксама ў ім удзельнічалі.

— Для "Асвей" я запраціў той жа фальклорны гурт "Страла" Універсітэта культуры і мастацтваў. І на аснове народных песень (а ў мяне яшчэ са студэнцкіх фальклорных экспедыцый на чале з Ларысай Касцюкавец засталася вельмі крапальнае стаўленне да вясковых бабуль, што нам іх спявалі) зрабіў гісторыю дзвючынны, якая марыла пра каханне, але была выдадзена за нялюбага і скончыла жыццё самагубствам.

— Чаму праект не ў Беларусі?

— У нас на яго было б складана знайсці грошы. Але цяпер, калі ўсё зроблена і аўтарскія правы на "Асвей" належыць мне, я быў бы рады прапанаваць яе таму ж Нясвіжскаму замку, калі там хто зацікавіцца. Увогуле "Асвей" магла б упрыгожыць любы фестываль пад адкрытым небам — той жа рыцарскі турнір. Усё, што для гэтага трэба, — аркестр, сцэна, праектар, гукарэжысура. Але нанова шукаць усё самому? Не, я сваю працу зрабіў...

Фотафакт

Кніга з друкарні Собаля

Фота Музея гісторыі Маргілёва.

Музей гісторыі Маргілёва пабагацеў на кнігу "Новы запавет з Псалтыром", выдадзенаю ў 1652 годзе ў друкарні Куцеінскага манастыра (пад Оршай). Выданне — асобнік, што рэпрэзентуе магілёўскую традыцыйную кнігадрукаванне, бо куцеінскаму друкарню заснаваў магілёвец Спірыдон Собаль у 1630-м. У экзэмпляры адсутнічаюць першыя старонкі і прырэзаная вокладка, але ў астатнім ён цудоўна захаваны. З гравюр маюцца тры — з выявамі апосталаў Іаана, Марка і Лукі. Кніга прайшла экспертызу і будзе прэзентавана на сённяшнім Дні гарніста ў рамках III Нацыянальнага форуму "Музеі Беларусі".

Нечакана доуга прэлюдыя

Пачаць сёньняшні агляд выстаў мне хочацца са шматгодунага ўспаміну. Хоць пра фільм "Фота за газіну" Маржа Раманэа, гапоўны герой якога — Сім Пыршы — ў выкананні Робіна Уільямса будзьце адным з самых захопленых фатаграфіяў. Чамусьці гэтая карціна апошнім часам не выходзіць у мяне з галавы. Сім Пыршы менавіта пра фатаграфію як медыум і як уласна практыку ажыццэўліў стаячы са светам. Пачытаў работнік фотосталона, дзень за днём ён працягваў плывці і друкаваў фота. Азінае шчасце, што было ў яго марудных жыцці, — сям'я Ёркін, яго кліенты, якім ён сім'ятаваў. Пра фатаграфію, якая рабіла яны, Сім даваўшоў, як іх іх справы да яны былі, іхныя рабыні. Фатаграфія рабілася сродкам стаячэй, камунікацыі, сродкам інфармацыі і шляхам далучэння да жыцця кароўнай міс Ёркін і яе сына. Пры тым самому працягу фатаграфіяў далей Сім даваўшоў пра здару мужа кабець, люю абгаўляў. І потым з дапамогай фота (і ў гэтым выпадку быў сам момант фатаграфавання, здымак) апантаным Пыршы выступіў пакарнікам канцэнтраванай фота, які пачаўша прэдад яго камерый. Такія вось момаы — прады, яны нават не ведала пра гэтыя фатаграфіі. Оўна Раманэа, вось там, — пра каштоўнась сям'і, чалавечы стаячкі, але, тым не менш, яго можна лічыць выдатным дапаможнікам па фатаграфіі. Уліка, твор мастацтва, успамін, сам момант фатаграфавання як момант гвалту, валодання — усё тое, пра што пісалі тэарты фатаграфіі, ў протэй форме паказаў рэжысэр "Фота за газіну". Па сутнасці, перад нами метафара канцэнтраванай фота, калі важным у апошнім стаячкінае не тое тое, што застанецца на адбыт, але намеры таго, хто карыстаецца фатаграфіяў, яго палты. У гэтым кантэксьце мне і хацелася б разьдзец прэакты "Мясца фатаграфіі ў Мінску", нахалі яны і не з'яўляюцца такімі аднымі, як у містара Пыршы. Бо, шукаючы ў здымку па звычцы "зафіксаваанне імкненне" ці "прыгажось як яна ёсьць", часам дзеляць пазабылі фатаграфію магчымаць быць іншай, у тым ліку і сродкам помні спаданнага выказвання.

У культурных жыцці сталіцы канец лета — пачатак восені быў багатым у юрэйскіх выстаў. Ёркіні, Рэгіні і Наталі Палаўчанка, Ягор Батальнік...

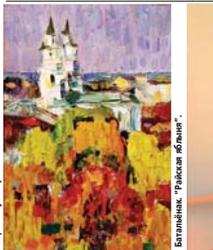
Творчасць гэтых майстроў, разнастайных і самабытных, — адметныя старонкі развіцця айчынага мастацтва. Пра прэсьбе "К" выбарку выстаў верасня зрабіў мастак, культуролог, мастацтвазнаўца Аляксандр Сяліцкі.

Розны Мінск

У Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага прайшла выстава "Мінск Барыса Аракчэва" твораў заслужанага дзея мастацтваў Рэспублікі Беларусь, кавалера ордэна Франца Сербіны ў рамках "Творчых ініцыятыў Аракчэва" да 90-годдзя з дня нараджэння майстра.

Экспазіцыя склапа больш як 60 твораў розных гадоў, якія фактычна сталіся дакументальным адлюстраваннем змянаў у айчыні Мінска — з ім адсрадылі ХХ стагоддзя падняны лёс Аракчэва. Эцюды, малючкі, тэматычныя палотны — творы дэманструюць, як горад рос і прымажшоў. Абылі тое адвадзіна ў пейзажы кампазіцыйных пейзажах, дзе харэсто градыскіх

Мастыхін-агляд: выбар выстаў верасня ад Аляксандра Сяліцкага

відаў арганічна спалучаюцца з адлюстраваннем жыцця людзей. На адным з цэнтральных палотнаў выставы "Восенні прызыў" (1976—1977) — панарамна Верхняга горада з яркімі фарабмі вясельнай расліннасці, што надае машынам ляду карціны ўзвясцася.

Жыццёвыя прэдузісавы прыцягвае палатно "Раўніца працоўнага дня" (1970) з яркаметнымі рысамі "суроўка тыпна". Індустрыяльны пейзаж на заднім плане, строгія кампазіцыйныя рытмы, лаканічнасць копервага рашня стаяраць настрой стыманай урчаснасці, калі кожны асобны павянен быў устрэмлена ў барацьба за новаы дадзены.

Фотапраекцыя

"Месца фатаграфіі ў Мінску — 2016" значна палітыў гораду пафору і замацаваў "тыпны". Сялета асноўная выстава-праграма фестывалю, якая размяшчаецца ў ангары арт-прэакты "ЦХЖ", займае не толькі архітэктурнае рашчэнне, але і тэматычны фокус. "Центр/перыферыя" — гэта не толькі геаграфічная пазіцыя, якая мае ў аснове разнастайнасць "паходжання" праектаў. Перад намі спроба пабудовы новай ментальнай сістэмы каардынат, дзе фігуры цэнтру і перыферыі вызначаюць адныя і тыя ж прэакты. Аўстраляі і францаў? Беларусь у аб'ектывае пабуды? Тут, як кажуць, з якога боку паглядзець...

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

З праекта Дар'я Аляксандра "Тыпны, сусветны"

твары — асаблівы, але постаці, што сохотныя фатаграфіям, прыцягваюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

З праекта Аляксандра "Тыпны, сусветны"

З праекта Дар'я Аляксандра "Тыпны, сусветны"

навіта той, хто глядзіць, і надзяляе аблічча азіяцкай твары, што адуштураюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

З праекта Аляксандра "Тыпны, сусветны"

З праекта Дар'я Аляксандра "Тыпны, сусветны"

навіта той, хто глядзіць, і надзяляе аблічча азіяцкай твары, што адуштураюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

З праекта Аляксандра "Тыпны, сусветны"

З праекта Дар'я Аляксандра "Тыпны, сусветны"

навіта той, хто глядзіць, і надзяляе аблічча азіяцкай твары, што адуштураюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

З праекта Аляксандра "Тыпны, сусветны"

З праекта Дар'я Аляксандра "Тыпны, сусветны"

навіта той, хто глядзіць, і надзяляе аблічча азіяцкай твары, што адуштураюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

Між цэнтрам і перыферыяй

Па траекторыях "Мясца фатаграфіі — 2016"

ных практык. Група ў сваім праекце даследуе і выяўляе канцэпцыі і персанальны каштоўнасці. І, яно, маць, стаіць іх пад пытанне.

Напрыклад, на адной з фатаграфіяў аўтары "ЛЭД" ссылаюцца на прыклад праектаў "Мясца" з дэбютным праектам "Набыты рафлекс", на тым самым апрадуцыраваным на пачатку, з'яўляюцца для савецкай і постсавецкай пакаленняў сідна: селадзе па толькі пра візуальную метафару прыцягвае увагу грамадскіх дэпраблемы, але і падкрэслівае ме-

на, югаслаўскі гарнітур з кніжкімі і посудам на паліцах. Шо тут адбываецца? Святкуеша Новы год? Ёньва нараджэння? Значэнне ўдзельніц? Можна, атрыманне прэстыжнай узнагароды? Шчыра кажуць, разглядаючы фота, няўжыц і разгубіцца. Карціна настолькі тыповая і традыцыйная для нашых шчыро, што можа адсылца да якой заўгодна ўрачыска са шпротамі, вараная бульба, шампанска... Інтэр'ер пакой — маць-

Чаму селадзе "пад футрам" і бутэр-ратара са шпротам?

Наступнае ліста — карціна пікніка ў лесе: выява яснаго ўзгорка, на якім твямі герой сідзяць ля вогнішча, іхныя смажыць сала, іхныя атрымаюць асцяжы да прыжыці Аля Налецка, Яшо адны знаёмы "рытуал", які заступае ў спадчыну? Наступная ракета — індустрыя святавання 23 лютага. У аснове дэз'ючыні віношлючы лочкачкы: торт, шарык, плакат... Нават калі памыліцца з дэталімі, уявіць сдну не складана. Яшчэ адна звычка, якая вымагае часнага і швэрага погляду. Ладзім мы вінашчаванні з "мужычынскімі" і "жаночымі" дзямі таму, што так прынята, або таму, што хочаць? Міркую, сёння для многіх актуальны гэты канцэптуальны дысканс калі ад свята засталася адно абалонка, але мы выцягваем іе з года ў год. Пераносіць канструкты звычкі эпохі ў новы Інтэр'ер і галовы. Прымаюцца за касяк звычкі як за традыцыю ці адно інерцыю?

Аўтары "ЛЭД", удзельнічаючы ў індустрыі знаёмых паўдзвённых практык, пытаюцца ў сабе, як новае пакаленне: ці здзяйсненнем свайго выбар сама, альбо толькі крочым па праказдзёных кімсьці сямейкаў? І той ж час зварот да рознаўрадкаваных гледач міжна, прыняць і так а ці не падобны твям індустрыю на фота да індустрыі, што ладзім у нашым жыцці? Магчыма, мы сідзім у цягніку і чакаем яго абдыцца, але той даўно ўжо застыў на гудык? Або так жыць няма проста зручна? "ЛЭД" выкарыстоўвае фатаграфію як протэй інакш, і цікава, што на першы план у такім раскладзе выходзіць фантазмасць ваіны, нечамычасна сыхаць іе "праду" ў рэпрэзэнтатывы культуры і святавання.

Пераможцы live

Выстаўчаны праект "Stand by" калектыву "Spudnik", які "паходзіць" з аднайменнай кніжкі, апублікаванай у Варшаве ў 2012 годзе (у тым ж часе прэзэнтаванай ў Мінску, чакалі ў Беларусі ўжо даўно). Аб і яго прэзьдэ даўно Марыю менаджар мінскага форуму Анаталі Лянкевіч, па ініцыятыве якой і нарадзілася выданне і, нарэшце, выстава прыехала дзякучы грамадскаму Польшка інстытуту ў Мінску ды прасы рэспублікаў.

часткай экспазіцыі, мае свайго куратара — Андрэя Крамака. Таксама частку прасы ў дэявіне серыі фатаграфіяў — Андрэя Лянкевіча, Анжэлі Райс, Яна Брычынскіх, Адама Панчука, Юстыні Мельніцка і Марыя Юржак да прэжыці Аля Налецка і Рафна Мілха, фатаграф і ўдзельнік "Stand by". Усё гэта падкрэслівае, што фармат рабрыў не адно як варыяцыя кніжнай фотамы і, нагубна, гэты выставачны прэзэнтатыва і прытывае паставіцца да вядомага праекта з новай увагай.

Што ж змянілася? Да прыкладу, серыя Адама Панчука "I am in vogue", якая прысвечана модае як вылічку знешняму абычлівы мінчан, іх сваёабавіваю супраціставіць шэраму асраджоў набылі на выставе новае ўражэнне. Але іхно бады, атрыманася спрэчным. Можна сказаць, серыя займала больш стрыманаў інтанцыю, згубіўшы ў пазунай эфектнасці. На жаль, падчас шматлікіх пераездаў выставы да Мінска не даехалі пазунай артфакты праекта: ваенныя сувеніры, пашоўкі. Праектавыя акцынты ў падачы серыі расставілены інакш, і цікава, што на першы план у такім раскладзе выходзіць фантазмасць ваіны, нечамычасна сыхаць іе "праду" ў рэпрэзэнтатывы культуры і святавання.

Пераможцы live

Выстаўчаны праект "Stand by" калектыву "Spudnik", які "паходзіць" з аднайменнай кніжкі, апублікаванай у Варшаве ў 2012 годзе (у тым ж часе прэзэнтаванай ў Мінску, чакалі ў Беларусі ўжо даўно). Аб і яго прэзьдэ даўно Марыю менаджар мінскага форуму Анаталі Лянкевіч, па ініцыятыве якой і нарадзілася выданне і, нарэшце, выстава прыехала дзякучы грамадскаму Польшка інстытуту ў Мінску ды прасы рэспублікаў.

тэмы памяці, выбары жанчын, іх іхшыя і зыстэцыйны ў роі героя ваіны. Як падкрэслівае мастацтва, да гэтага дадэпаваанна падухрула кніжка Святлана Алексіевіч "У ваіны не жаночае аблічча". І велікі каштоўна, што адна з іхных асобаў — краі звычкі Міхаіла Савіцкага, а затым абычлівы ветаветран і запісчы іх гісторыі.

Ітаксама адным з самых топавых праектаў выставы варта называць шумелую кнігу Рафна Мілха "Пераможцы", якая акурат распахла з прасы над "Stand by" і была прэзэнтавана ў экспазіцыі менавіта ў кніжным фармаце. Канцэпцыя серыі аднаго з самых вядомых фатаграфіяў Польшчы, на першы погляд, протэй: Рафна фікшава беларусы, што сталі пераможцамі ў сваім рэжыме конкурсах — ад нацыянальных да рэгіянальных — на патрыяды. Ад пельнага заваршчыка, студэнта суароўскага вулішчыка, дурнага гаспадыра да лепшых навесты на п'яным лаякальным конкурсе, ЗАГСа, прыняўнага лепшым у адмысловым саборніцтве, ці нават самага прыгожыа сабакі. Фатаграф адмоўна ад выставачнага фармату яго серыі, бо перадаць асаблівы кантэкст кніжкі — сапрады стаява прыястася.

Гэтыя фатаграфіі фатаграфііў пошча аўтара тады, што кожны кантаскоў — ад нацыянальных да рэгіянальных — на патрыяды. Ад пельнага заваршчыка, студэнта суароўскага вулішчыка, дурнага гаспадыра да лепшых навесты на п'яным лаякальным конкурсе, ЗАГСа, прыняўнага лепшым у адмысловым саборніцтве, ці нават самага прыгожыа сабакі. Фатаграф адмоўна ад выставачнага фармату яго серыі, бо перадаць асаблівы кантэкст кніжкі — сапрады стаява прыястася.

Мастыхін-агляд: выбар выстаў верасня ад Аляксандра Сяліцкага

навіта той, хто глядзіць, і надзяляе аблічча азіяцкай твары, што адуштураюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

Мастыхін-агляд: выбар выстаў верасня ад Аляксандра Сяліцкага

навіта той, хто глядзіць, і надзяляе аблічча азіяцкай твары, што адуштураюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

Мастыхін-агляд: выбар выстаў верасня ад Аляксандра Сяліцкага

навіта той, хто глядзіць, і надзяляе аблічча азіяцкай твары, што адуштураюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

Мастыхін-агляд: выбар выстаў верасня ад Аляксандра Сяліцкага

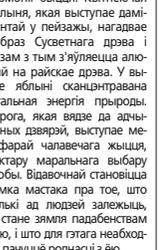
навіта той, хто глядзіць, і надзяляе аблічча азіяцкай твары, што адуштураюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

Мастыхін-агляд: выбар выстаў верасня ад Аляксандра Сяліцкага

навіта той, хто глядзіць, і надзяляе аблічча азіяцкай твары, што адуштураюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

Мастыхін-агляд: выбар выстаў верасня ад Аляксандра Сяліцкага

навіта той, хто глядзіць, і надзяляе аблічча азіяцкай твары, што адуштураюць і адначасова адуштураюць погляд, падаючыся невыяўленымі істотамі, прышматанымі. Так Оўн Лі Он узнікае праблему погляду на азіяцкі ў Аўстраліі як на людзей "на адзін твар", на чужых і іншых. Але кожны малюнак на твары герою мае адметнасць, як і кожны з людзей — сошыўна. Перад гледачом — шраг партрэтаў людзей у масках з кляровай расфарбоўкай матылька: вобрас "чужога" і адначасова кагосьці ўнікальнага. Кожны малюнак на

Сённяшняя публікацыя цалкам прысвечана культуры Кобрыншчыны. У раёна — унікальная гісторыя, гэтка ж і культура. І кіруе аддзелам ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі даўні эксперт рэдакцыі Надзея Жук. Мы трохі засумавалі, калі даведаліся, што на час нашага прыезду будзе яна па неадкладных справах у Пінску. Але па факце сумаванне не было і калі. Кожная сустрэча з работнікамі культуры аказалася настолькі фактурнай і ёмістай, што толькі паспявай-запісвай.

Яўген РАГІН, Кастусь АНТАНОВІЧ, Мінск — Іванаўскі — Драгічынскі — Кобрынскі раёны Брэсцкай вобласці — Мінск

А скарбоначка — поўная

Мы нікога з кіраўніцтва не папярэдзілі, што заедзем у вёску **Гарадзец**. Яна сустрэла нас няпланова, дый час быў абедзенны. Падумалі, што клуб будзе зачынены. Аднак не, усе — на месцы. Больш за тое, і ў клубнай, і ў бібліятэчнай устаноўках — наведвальнікі: гурткоўцы і чытачы. Так што "скарбоначка" сельскай культуры паўстала перад намі паўночак.

Са сваімі сярбоначкамі і сярбоначкамі слявамі займалася сямікласніца Сняжана Бараноўская. Загадчыца клуба Тацяна Патоня распавяла, што ўстанова ў іх даволі кампактная: танцавальная і глядзельная залы аб'яднаныя.

Пры ўстанове дзейнічаюць танцавальныя, вакальныя гурткі, а таксама ансамбль са званнем народнага, які аб'ездзіў з канцэртамі свой і навакольныя раёны. Пра ансамбль, дарчы, варта сказаць колькі слоў асобна. Справа ў тым, што доўгі час яго ўзначальваў заслужаны работнік культуры Беларусі Ігар Чэрнік. Пасля яго сыходу на пенсію калектыву істотна змяніўся. Змяніўся і фармат: цяпер у рэпертуары як народныя песні, так і эстрадныя. Прычыны — празвінчаны. Маюцца пад "мінусавую" фанараму прасцей працаваць. Ну а пасада кіраўніка калектыву пакуль вакантная. Праўда, гэта не перашкодзіла ансамблю пацвердзіць званне народнага тры гады таму, а таксама паспяхова гастраляваць. Спрыяе і выдатная апаратура, якая дазваляе праз канцэртную дзейнасць выконваць гадавы план платных паслуг клуба ў 700 рублёў. Адметна, што частка тэхнікі

Журналісткі аўтатур газеты "Культура"

Ай ды Таня! Ай ды Тома!

Алена Бучак, Нел Карпінюк і Святлана Самуіленкі.

Наталля Кілічэўская з новай пляскай.

Кобрыншчына: пра чытацкія намінацыі і новае ў сувенірах

была набыта менавіта за заробленыя клубам пазабюджэтныя грошы. Астатняя клуб атрымаў у выніку надання ўёсцы статусу аграгарадка. Можна было б рухацца ў гэтым плане і далей, пашыраючы спіс платных паслуг, набываючы неабходнае тэхнічнае набыццё, але цяпер заробленыя грошы ідуць на абслугоўванне касавых апаратаў, якія абавязалі закупіць, а таксама на аплату камунальных паслуг...

Не маюць у сельскім клубе спадзявання і на прыбытак ад дыскаў. І калі раней атрымлівалі дазвол на разавыя мерапрыемствы для правядзення дыскаў, то ця-

пер ад гэтага паступова адмаўляюцца — дзяцей цяжка вярнуць на танцпляцоўку пасля доўгага перыяду няўцягнутай палітыкі правядзення (урэшце, праблема агульнарэспубліканская). Даводзіцца прыдумляць новыя формы працы з супольнасцю. Да прыкладу, сумесныя мерапрыемствы клуб праводзіць з праваслаўнай царквой — як на рэлігійныя свята, так і на свецкія.

Але, магчыма, не было б у клуба такіх поспехаў і запатрабаванасці мясцовым людзям, калі б не тамтэйшы гаспадарка "Гарадзец-агра". Паказальны прыклад: спонсар апліцую ўсе выдаткі на правядзенне сёлет-

няга свята аграгарадка. Дзякуючы такому партнёрству ў клуба маецца магчымасць бясплатна праводзіць выязныя віншаванні юбіляраў, адзіночкі людзей у Гарадцы і ў навакольных вёсках.

Чытачы з пляшока

Актыўна працуе з супольнасцю і бібліятэка. За дзень сельскую бібліятэку ў Гарадцы, як паведаміла нам яе загадчык Тамара Барысевич, наведвае 20-25 чалавек. Мы было засумняваліся, аднак неўзабаве на ўласныя вочы пабачылі, што чытач ідзе актыўна. І дарослыя, і школьнікі. Нават маладыя мамы з вазочкамі зазірнулі. Што робіць Тамара Барысевич, каб у Гарадцы чыталі?

Выносіць кніжныя навінкі на пляцоўку перад бібліятэкай. Такую выставу на галоўнай вясковай вуліцы не прамінеш, жыхары Гарадцы — у цэнтры, так бы мовіць, літаратурнага працусу. Шмат ацый ладзіцца з дзецьмі. Але нестандартнасцю нас уразіла тое, што самых актыўных

(Не)лірычнае адступленне Яўгена Рагіна

Калі бібліятэка — для чытача, гэта адразу кідаецца ў вочы. І не толькі па старанна "адфільтраваным" фондзе кніг (у Гарадцы — 12 тысяч асобнікаў), дзе і для душы ўсё ёсць, і для школьнай праграмы. Тут адначасова атмасфера нейкай таямнічавы і хатняй. Падаецца, воль зарыз ты знойдзеш тую кніжку, якая расставіць у тваім жыцці ўсе кропкі над "і", адкажа на пытанні... Ёста ў мяне з дзяцінства, калі кніжкі нават сніліся штодня. Прыкладна такая ж атмасфера і ў бібліятэцы Гарадцы. Калі ёсць у хаце гаспадыня, хата выпраменьвае дабрывіно. Калі няма — кніжкі проста захоўваюцца, чакаючы лепшых часін.

Праекты: планы і факты

Горад Суварова — гэта пра **Кобрын**. Даведаліся, што называюць яго іншым разам Сувароваградом. Вядома, не надта тое пасуе нашай незалежнай краіне, але... Пагулялі па вячэрнім горадзе, паглядзелі на Ваенна-гістарычны музей імя Суварова, Музей імядзібу яго ж імя, наведвалі парк імя таго самага ваенна-афіцэра, сустрэліся з двума бюстамі палкаводца, пабывалі на вуліцы генералісмуса...

Намеснік начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Тацяна Гунько распавяла нам пра рэалізацыю творчых праектаў. А іх, трэба сказаць, не мала. Згадаем раённы конкурс валькістаў "Юныя таленты", конкурс маладых выканаўцаў эстраднай песні "Лета", раённы шоу-конкурс "Парад талентаў". Пры гэтым шырока выкарыстоўваюцца інавацыйныя культуры-забаўляльныя практы і праграмы. Ёста і марафоны творчасці, і інтэрактыўныя спектаклі, і тымбілдын, квэст-гульні, фотакрос. Словам, у раёне робіцца ўсё, каб людзям было цікава бавіць свой вольны час. Усяго за палову 2016-га на Кобрыншчыне арганізавалі 3714 мерапрыемстваў. Не дзіўна, што план платных паслуг выкананы больш чым на 105 працэнтаў.

Звярнулі ўвагу на адну тэндэнцыю: як і ў іншых раёнах, асноўная і самая актыўная аўдыторыя ўстаноў культуры — моладзь. Як нам распавяла Тацяна Гунько, на долю названай часткі публікі выпадае каля 40% клубных мерапрыемстваў. І ці не галоўнай падзеяй года ў маладзёжным асяроддзі стаў фестываль-конкурс "Млын ідзі — 2016", падчас якога вызначыліся лепшыя

Калі па матэрыялах шотыднёвай рубрыкі "На людным месцы" вывучаць геаграфію краіны, дык часам можна не далічыцца цэлых абласцей Беларусі. Сёння на нашай карце, складзенай па водле лістоў чытачоў, зусім няма Брэсцкай, Магілёўшчыны і, што ўжо не навіна, Гомельшчыны. "К" гэты факт вельмі турбуе. А вас, паважаныя чытачы з ліку кіраўнікоў сферы культуры названых абласцей?

Аліна САУЧАНКА

Пачнем сёння з **Мінска**. Аляксей Шапакоўскі, гісторык культуры, краязнавец, паведамаў пра індывідуальнага прадпрымальніка Андрэя Янкушкевіча, які за 2 гады выдаў мінімум 5 кніг. Апошняе ўражанне спадар Шапакоўскага — выданне "Клецыя бітвы 1506 і 1706 га-

На людным месцы: аглядавая пляцоўка

Падлік ягадак і святы

доў": "У кнізе гісторыка Андрэя Блічна распавядаецца пра дзве ваенныя падзеі, якія аб'ядноўвае адно месца здарэння. Ёзтыя бітвы значна паўплывалі на гістарычнае развіццё Беларусі. Разгром крымскіх татар войскам ВКЛ у жніўні 1506 года з'яўляецца адной з найбольш славытых перамогаў у айчынай гісторыі. А бітва паміж шведамі і расійска-украінскімі злучэннямі вясной 1709-га стала кульмінацыйнай баявых дзеянняў у Наваградскім ваяводстве падчас Паўночнай вайны".

Віцебскі рэгіён гэтым разам прадставлены трыма паведамленнямі. У **Віцебскім** абласным метадычным цэнтры народнай творчасці адбыўся пазычны вечар Ірыны Малашанка, на якім прэзентаваўся зборнік яе вершаў "Я вярнуў ішу в порыве вдохновенья". Матэрыялы дапамаг-

лі працаваць і выдаць аднадушчы і сярбы з АМЦНТ.

8 кастрычніка ў аграгарадку **Зялёнка Полацкага раёна** пройдзе народнае свята "Кузьмінкі". Не складана здагадацца, што прысвечана яно гэтай парой збору ўраджаю. Мясцовыя жыхары адраділі старажытную традыцыю святкавання, узвалі ўсе зтэпы абрадавых дзеянняў, характэрных для свайго краю. Больш за шэсць дзясяткаў аматараў народных абрадаў створаць салямяныя ўбарныя пудзілы і тым самым прадэманструюць свае ўменні і веданне традыцыйнага сімвала збору ўраджаю. Запўніваем, што стварэнне гэтага аб'екта — толькі маленькая частка багатай праграмы свята.

А зараз — буйны агляд дзейнасці ў ліставамі рэдакцыі з самай актыўнай і

ўзорнай Гродзенскай вобласцю. Напрыканцы верасня ў **Ашмянскай** раённай бібліятэцы адбыўся юбілейны вечар да 20-годдзя заснавання клуба "Сустрэча" — "20, альбо Усё трэба пачынаецца". Вядучы імпрэзы Волга Рашкевіч, што і даслала нам ліст, разам з Сяргеем Жылікам вярнулі прысутным у 1990-я, калі загадчыку аддзела абслугоўвання і інфармацыі Марыне Белавус і метадысту Лаліне Палубінскай прыйшла ідэя стварыць клуб зносін і сустрэч. За 20 гадоў аб'яднанне набыло папулярнасць у чытачоў бібліятэкі ды наогул — сярод жыхароў горада. Для клуба традыцыйныя сустрэчы з мастакамі, музыкантамі, паэтамі і іншымі таленавітымі людзьмі.

Воранаўскі гарадскі цэнтр культуры і вольнага часу 29 верасня правёў

Ірына Малашанка падчас прэзентацыі зборніка.

творчы юбілейны канцэрт Аляксандра Мацюка "Ні дня без песні". Яго героя на радзіме ведаюць як кампазітара, спевача, кіраўніка і ўдзельніка розных музычных калектываў. З юбілеем павіншавалі Мацюка ў тым ліку старшыня Воранаўскага райвыканкама Мікалай Розум, начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі райвыканкама Алена Ястрэмская, настаўніца царквы Святога блававернага князя Аляксандра Неўскага Іяры Ігар Валашын.

І зноў Воранаўшчына. Перафірмальнае свята ў імя святага Лінаса, пііша Наталія Івуць, адзначаецца ў вёсцы **Пялес**, дзе пражываюць этнічныя літоўцы, і сабрала гасцей з розных куткоў Беларусі і Літвы. На мерапрыемстве прысутнічаў мітрапаліт Мінска-Магілёўскі Тадэвуш Кандрусевіч. Падзея даўно ўжо пераўтварылася ў свята літоўскай культуры, на якое прыежджаюць шаўноўныя госці. Сёлета ў іх ліку — пасол Літоўскай Рэспублікі ў Беларусі Андрус Пулюкас, генеральны консул Літоўскай Рэспублікі ў Гродна Генадзіюс

па вакале, харэаграфіі, акцёрскім майстарстве, дыяіне, лепшыя сярод калектываў народнай музыкі і песні. Апроч таго, прадстаўнікі моладзі прадпрыемстваў горада сёлета спабарнічалі ў маладзёжнай квэст-гульні "Родны горад — 2016", падрыхтаванай супрацоўнікамі кобрынскага музея. Згадаем і яшчэ адно мерапрыемства. Літаральна перад нашым прыездам у Кобрынне адбыўся адкрыты рэгіянальны марэфон маладзёжнай творчасці "Лета-2016", які сабраў на творчых пляцоўках больш за 250 удзельнікаў ва ўзросце ад 14 да 31 года з Беларусі, Расіі, Украіны і Польшчы. Юнакі і дзяўчаты вызначалі лепшага не толькі па вакале і харэаграфіі, але і ў такіх намінацыях, як "Актыўны экстрэмальны спорт", "РЭП і бітбокс".

Пры такой разнастайнасці фестывалю і намінацыяў хацелася б арыгінальных падыходаў да папулярных аўтэнтычнай творчай традыцыі. Конкурс па хуткасным пляценні паясоў і вышыванні аўтэнтычных узораў — толькі некаторыя прыклады таго, як з народнай традыцыі можна зрабіць сапраўднае шоу, цікавае глядачам і юным майстрам. Тым больш — усе ўмовы, каб нашу спрэчную культуру прасоўваць праз розныя шляхі, нават у віртуальным асяроддзі. З мінулага года працуе сайт аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі "Культура Кобрыншчыны". Свае сайты маюць ЦБС, Палац культуры, парк, ваенна-гістарычны музей.

(Не)прыхнае адступленне
Кастуся Антановіча

Засяліўшыся ў кобрынскі гатэль "Беларусь", выправіліся па цэнтры горада ў пошуку цікавостак. Завіталі ў мясцовую турыстычную фірму, аздобленую сцянамі прапановаў для адпачынку на любых густ. Можна выбраць Балгарыю і Турцыю, Мінск і Варшаву. Словам, усё, што заўгодна, але не аўтэнтычныя палескія каларыт. Прадставіўшыся турыстамі, мы папярсілі прапанаваць падарожжа ў кобрынскую глыбінку, каб пазнаёміцца з мясцовымі традыцыямі і драўлянай царкоўнай архітэктурай. На такі запыт сімпатэчная супрацоўніца турфірмы зазначыла, што ў іх прайскруанце такія паслугі не маюцца. Пагуарыўшы, мы усё ж змаглі дамовіцца на эксклюзіўны тур. Толькі кошта ягоны нам былі не па кішні. Вось і атрымліваецца, што традыцыйная культура — эксклюзіў, маладаступны турысту.

Юген Лесік.

Слева Снежана Баранюк і справа Снежана Баранюк і Юген Лесік.

Чачыня Гаравіцкая бібліятэкі.

У Магдаліне працуе газаварачная група.

"Магдаліна" з Магдаліна

Каб пераканана ў багаты народнай традыцыі Кобрыншчыны, вырашылі завітаць у адну з самых блізкіх да горада вёсак. На рамонце клубнага фасада ў вёсцы **Магдаліна** заспелі будаўнікоў гаспадарчай групы. А ўжо ў фае спаткаліся з дырэктарам сельскага дома культуры Нэлі Карнялюк, якую раённае кіраўніцтва характарызуе як добрага адміністратара і арганізатара. Не можам запырачыць: парадак ва ўстаноў ідэальны. Але апроч чысціні СДК можа пахваліцца двума выдатнымі калектывамі, вядомымі за межамі краіны, а таксама музейнай экспазіцыяй.

Працуе ў СДК сямейная дынастыя. Кіраўнік ансамбля песні і музыкі "Зараніца" — Алена Букач. А яе дачка — Святлана Самулевіч — кіраўнік клуба аматараў фальклору "Магдаліна". Апошні быў створаны амаль трыццаць гадоў таму і мае дзве секцыі. "Спадчына", якая вядзе пошукавую дзейнасць, займаецца фіксаваннем і папулярызаваннем абрадавай паэзіі, эпічнага і празічнага фальклору, рэгіянальнага танца. Секцыя ДПМ арганізуе выставы, стварае сцэнічныя касцюмы.

І такая разнастайная дзейнасць прыносіць свой плён. У выніку экспедыцыйнага пазалета быў знойдзены і запісаны ад Веры Шаўчук танец "Тэрніца". Маецца спадзяванне, што неўзабаве ён папоўніць спіс нематэрыяльнага спадчыны.

Але самае галоўнае, што нас усцешыла, у "Магдаліне" ёсць пераёмнасць: кожны год у калектыве прыходзяць займацца спевамі дзеці, у тым ліку з горада. Многія з іх займаюцца народным мастацтвам з першага класа і да заканчэння школы. Згадаем адзін з такіх прыкладаў: 16-гадовая Аляксандра Кандрэцкоў прыйшла ў "Магдаліну" ў першым класе, а сёння з'яўляецца выдатным майстрам аўтэнтычнага спеву.

Папраўдзе трэба сказаць, што за дзяцей у мясцовых фальклорыстаў ідзе пэўнае змаганне: частка юных выканаўцаў вучыцца ў раённай школе мастацтваў, дзе яны займаюцца яшчэ ў народным калектыве "Таўкачыкі", якім кіруе другая дачка Алены Букач — Наталія Буневіч.

Здавалася б, нават з адной толькі "Магдалінай" мясцоваму дому культуры можна спачываць на лаўрах. Тым не менш прыносіць славу ўстанове і яшчэ адзін калектыв. Гурт "Зараніца" маладзейшы за "Магдаліну" на 5 гадоў. Асноўная яго спецыфіка — народная музыка. У складзе інструментальнага ансамбля мы налічылі баян, скрыпку, бубен, тэрэмак, трохвугольнік ды іншыя ударна-шумавыя інструменты.

Маючы два такія моцныя калектывы, што яшчэ трэба СДК, каб быць заўсёды запатрабаваным і выконваць высокае планы па аказанні платных паслуг? І магдалінскі СДК з гэтым паспяхова спраўляецца.

Калі партнёр — заможны

Напрыканцы нашага падарожжа вырашылі наведваць яшчэ дзве цікавыя ўстановы. Першай па дарозе напаткалі вёску **Хідры**, дзе ўстаноўка культуры па сваім архітэктурным рашэнні нагадвае палац. І, трэба сказаць, дагледжаны. Больш за тое: насычаны самай разнастайнай дзейнасцю. Мы якраз патрапілі на спеўную рэпетыцыю мясцовай малечы, а пасля пазнаёміліся з дзейнасцю класа разьбяра па дрэве Івана Пархуціка. Маецца ва ўстаноўе і свай ілечны тэатр, якім кіруе выконваючая абавязкі дырэктара СДК Валіяціна Ліхавідава. Але найбольш нас уразіў кіраўнік народнага хору "Крушына" Юген Лесік, які віртуозна іграе на баяне, што ён нам і прадэманстравваў. Што цікава, у калектыве Лесік з 1982 года. У рэпертуары ж хору беларускія, рускія, украінскія песні, творы сучасных кампазітараў.

Звярнулі мы ўвагу і вось на які факт. У работнікаў культуры вёскі Хідры — сталы і надзейны спонсар. Ён мясцовае сельска-прадпрыемства, якое дапамагае з правядзеннем святаў, рамонтам будынка. І гэта не можа не радаваць, але сумна, што за ўсе нашы аўтары мы пачыталі толькі з паўдзяцятка сельскіх устаноў культуры, якія актыўна падтрымліваюцца ў развіцці якавымі сельскагаспадарчымі ці іншымі арганізацыямі. І справа не толькі ў фінансавай

заможнасці ды ў вытворчай магутнасці тых арганізацый і прадпрыемстваў. Проста ўзначальваюць іх дальнабачныя кіраўнікі і стратэгі, якія разумеюць, што культура і вытворчасць рухаць наперад варты аднаасова. Інакш якая вядзе культура вытворчасці?

Апошнім пунктам нашага падарожжа быў пазначаны колішні раёнцэнтр, мястэчка, а цяпер аграгарадок **Дзівін**. Як высветлілася ўжо ў час падарожжа, сёлета ён святкуе 550-годдзе першага згадвання ў пісьмовых крыніцах. Урачыстасці былі запланаваныя на наступны дзень пасля нашага прыезду. А таму было трохі няёмка перашкаджаць сур'ёзнай падрыхтоўцы да свята. Ды не завітаць у мясцовы дом рамёстваў не маглі. І вось з якой прычыны: ва ўстаноў распачалі выраб абсалютна новага для нашай краіны віду сувенирнай прадукцыі з катаха. Калі хто не ведае, то на беларускай мове гэта найменне кукурузнага пачатку. У вёсцы Дзівін знайшлі яму не толькі харчова-кармавое выкарыстанне. Больш дакладна, не знайшлі, а знайшла — Наталія Клімук, дырэктар дома рамёстваў. Падгледзеўшы такую тэхналогію стварэння сувенирных лялек у Чэхіі, Наталія Мікалаеўна вырашыла перанесці досвед на беларускую глебу. Метадам спроб і памылак літаральна за год атрымалася стварыць галерэю слянячкі і слянячкіх вобразцаў, і кожная з лялек мае непаўторны палескі каларыт.

Але ў Дзівін варты ехаць не толькі для таго, каб паглядзець на новыя лялькі, але і каб навучыцца традыцыйнаму майстарству: у доме рамёстваў праходзяць майстар-класы па вышыванні, саломкапляценні, роспісе па дрэве і шкле. А таксама тут проста неабходна паслухаць аўтэнтычны фальклор. Паверце, ён таго варты.

Агульнае (не)прыхнае
заканчэнне

На Кобрыншчыне ў клубных устаноў няма абеднага перапынку: абед ёсць, а перапынак адсутнічае. Справа ў тым, што ў СДК штат — з некалькіх чалавек, і на абед яны ходзяць па чарзе. Включэнне складаюць сельскія клубы, дзе працуе толькі загодчык. Але такіх устаноў нямамат. А цяпер скажыце, дзе яшчэ выкарыстоўваецца такая тактыка, якая вызначае стратэгію — нефармальную ўвагу да наведвальніка устаноў культуры?

Падчас "Зрукай бацькаўшчыны" у Ліда.

Святкаванне 20-годдзя клуба "Сустрача" у Ліда.

Мацкяліс, віцэ-консул Міндаўгас Даміонавіч, прадстаўнікі мясцовай улады: старшыня раённага Савета дэпутатаў Віктар Роік, намеснік старшыні райвыканкама Андрэй Карповіч, а таксама начальнікі аддзела райвыканкама Алена Ястрэмская і Алена Ганевіч.

У гарадскім пасёлку **Радунь** Воранаўскага раёна 27 верасня сабралася сотні прадстаўнікоў сусветнай лярэйскай супольнасці, каб аддаць даніну памяці і павагі вялікаму прапаведніку — філосафу, равіну і духоўнаму лідару гэтага народа Хафэцу

Хаіму. У дзень смерці равіна вернікі з Ізраіля, ЗША, Канады, Францыі, Расіі і іншых дзяржаў правялі ў Радуні масавую малітву.

Чацвёртая навіна з таго ж раёна, што стаў абсалютным рэкардсманам па колькасці навін. Работнікі культуры ў **Пагародна** ў пяты раз правялі восенскі кірмаш. На свята запрасілі народных умельцаў і рамеснікаў раёна, а таксама аматарскія калектывы і выканаўцаў.

Дзякуй за ліст Ірыне Дыдышка, метадысту аддзела рамёстваў і традыцыйнай

культуры **Лідскага** раённага цэнтру культуры і народнай творчасці. Аўтар паведамляе, што 24 верасня ва ўстаноў адбылося раённае свята "Зрука бацькаўшчыны", першы этап якога называўся "Талака" і быў прымеркаваны да беларускага земляробчага календара. Другая яго частка — "Багац" — прысвечана заканчэнню збора ўраджаю. Напрыканцы дзеі ўсе удзельнікі правялі абрад "Дажынікі" — замясілі разам хлеб і спякі каравая.

Бульбяны пір? Ён пра свята бульбы ў аграгарад-

ку **Белагурна**, што ў **Дзятлаўскім** раёне. Імпрэза сабрала вакол сябе аматараў нацыянальнай кухні: бульбяныя катлеты, пірагі з грыбамі, бульбяныя бліны з мясам, з сырным начыннем, бульба са шкваркамі, а таксама уха і саленні — вось чым усё жадаючыя маглі пачаставацца на гэтым тыдні ў Белагурне.

Свята "Добры дзень, суседзі!" у Лунно. Наваельня.

Канцэртную праграму адкрыў дзіцячы танцавальны калектыв, затым увагу перахапіў старшыня Казлоўшчынскага сельскага выканкама Вадзім Бялетка, які нагадаў жыхарам важныя этапы развіцця іх паселішча. Акрамя канцэрта прайшла і выстава майстроў-рамеснікаў, забаўляльная праграма для дзяцей, турнір па шахматах.

25 верасня ў аграгарадку **Лунно Мастоўскага** раёна прайшоў другі этап свята "Добры дзень, суседзі!", у рамках якога госці да жыхароў Лунно прыехалі з аграгарадка Харціца. Падзея стала нагодай для канцэрта, што прайшоў каля Цэнтру культуры і адпачынку: гучалі песні ў выкананні калектыва аматарскай творчасці Харціцкага цэнтру вольнага часу і культуры. А пасля імпрэзы прайшлі спартыўныя спаборніцтвы паміж жыхарамі аграгарадка, працавала выстава дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

КІТАЙ

Па нашай просьбе беларускі прадзюсар і кампазітар Юген Алейнік, які цяпер працуе ў Кітаі, апавеў газеце пра адметнасці тамтэйшага музычнага рынку і сферы пошуку новых творчых сіл для азіяцкага шоу-бізнесу.

“Прывітанне, дарагае рэдакцыя! Пішу вам з Пекіна, куды мяне занесла волямі лёсу, а менавіта — у найбуйнейшы ў гэтым горадзе прадзюсарскі цэнтр, назву якога я наўрад ці вымаюлю. Дарэчы, наўна лічыць, што, вымаві іншаземец кітайскую назву павольна ды выразна, яго тут зразумеюць. Я паўгадзіны тлумачыў англійскамоўнаму абарыгену, што ведаю іх вялікую раку Хуанхэ. І толькі пасля таго, як паказаў яе на карце, ён зразумеў, што мелася на ўвазе. Ён вымавіў нешта зусім аддалена падобнае на Хуанхэ і сказаў, што ў кітайскай мове ў кожнага слова ёсць чатыры інтанацыі, і ў залежнасці ад тону сурасмоўцы і кантэксту яно змяняе ёсць значэнне. Увогуле моўны бар’ер каласальны! Але ж я адышоў ад тэмы.

Сутнасць маёй паездкі — напісанне еўрапейскай поп- і world-музыкі, абмен вопытам, праца з вядучымі прадзюсарамі Пекіна ў разрэзе папулярнай музыкі. Я ўжо ўбачыў велізарную праблему, з якой яны сутыкаюцца: жаданне, пры многіх ведах ды ўменнях, усё паказаць у адной песні. Ужо паспеў ацаніць адзін твор, дзе ад двухсот розных партый інструментаў, праўда, выдалілішы большую частку з іх.

Зноў адступілі ад кітайскай тэмы і спецыяльна ўдакладнілі для беларускай аўдыторыі: ва ўсім свеце, акрамя рускамоўнага, слова “прадзюсар” азначае “вытворца”, у сэнсе аранжыроўшчык-спецыяліст па запісе і звязванні. Няма ў свеце ніякіх саўндпрадзюсараў ды іншых нашых прыдумак. Калі гаворка ідзе пра песні ды артыстаў, прадзюсар — гэта той, хто, сядзячы за пультам, запісвае выканаўцу, робіць для ягонаў песні аранжыроўку ды выдае канчатковы трэк. Гэта той чалавек, які можа зрабіць такі гук, так раскрывае талент выканаўцы падчас запісу, што ўсе радыё- ды тэлеканалы ўстаюць у чаргу па дарожку. А той, хто лічыцца прадзюсарам у Беларусі, у “далёказемежных” краінах называецца “прамоўтарам” ці “менеджарам”. Для чаго я гэта пішу? Проста хачу дапамагчы маладым артыстам ды аўтарам, што прыглядаюць выходы за мяжу. Барані вас бог шукаць і патрабаваць прадзюсара: ніякі чалавек вас “раскручваць” не будзе. Вас прывядуць у дарагу студыю, папросіць некалькі тысячч долараў за запіс ды аддадуць кампазіт з крутымі песнямі, з якімі вы і дома не ведалі б што рабіць, не тое што за мяжой. Паўтаруся: прадзюсар атрымлівае грошы, робіць запіс, аддае дыск заказчыку — і на гэтым усё. Такім чынам, маладым выканаўцам неабходна шукаць “talent agency” або любое завалюмаванае пад гэтую назву агенства.

Ключавая фігура ў ваканальнай творчасці за мяжой — агент. Менавіта ён знойдзе кантракт з лэйблам (выдавецкай фірмай), які агляціць працу прадзюсара, усе выдаткі па прамоўне і арганізуе выпуск пласцінкі ды тур. Яны вельмі, вядома, калі музыкант зацікавіць агента, а той — лэйбл. Для кампазітараў ключовай фігурай з’яўляецца так званы “A&R manager”, што расшыфруваецца як менеджер па артыстах і рэпертуары. Ён ад асобы студыі ды артыстаў шукае рэпертуар для сваіх пад апекрытых. Высылаючы ж матэрыял на адрасы непасрэдна выканаўцаў, вы будзеце атрымліваць адказ “We do not need unsolicited material”, што значыць даступна “Мы не ма-

ем патрэбы ў матэрыяле, які не прасілі”. Гэта значыць, як бы дадуць зразумець, што перш чым працаваць з выканаўцамі ды студыямі, вы павінны стаць кліентам паважаных агенстваў, якія будуць несці за вас адказнасць.

Усё, вярнемся да нашай “хуанхэ”. У музыцы кітаіцы нагадваюць нас у 1990-я. Слепа пакланяюцца ЗША, узносяць замежныкаў. Велізарным пастаўчыком зорак з’яўляецца Паўднёвая Карэя, выхадцы з якой у большасці сваёй працуюць у Кітаі. Пра еўрапейскую музыку там амаль нічога не ведаюць. Між іншым, пры любові да музычных Злучаных Штатаў амерыканскіх выканаўцаў таксама не ведаюць, могуць толькі наспяваць. Ну, акрамя “топавых” Бейнэс, Майкіла Джэксана, Джэксіна Бібера, Рываны. (Я кажу пра людзей, якія “круцяцца” вакол майго месца знаходжання, але запэўніваю — гэта самыя музычныя людзі Кітая.)

Яшчэ адной асаблівасцю з’яўляецца дакладны падзел музыкі на стылі: гэта вось фанкі-хаус, а гэта

ста нерэальная. Сюды едуць удзельнікі і пераможцы ўсіх азіяцкіх “Галасоў” ды “Х-фактараў”, усе тэхнічныя, з адукацыяй, гатовыя на любыя ахвяры. Тут я зразумеў, што на сусветнай сцэне ў беларускай шанцаў няма (і не распаўсюдае мне пра нарвежца Аляксандра Рыбака ды амерыканца Майкіла Болтана). Мы вельмі таленавітыя нацыя, але і вельмі распешычаныя. Нашы бацькі, наша асяроддзе, усё наша жыццё падтурхоўваюць нас да думкі, што лепш спакойна ды ціха жыць, чым упірацца ды цярэць нязручнасці дзеля прывідных мэтаў. У пацвярджэнне сваіх слоў ваў прывяду фрагменты двух лістоў, атрыманых мною наўдаўна. Ад дзяўчыны з Беларусі: “Я падумаю пра Кітай. Буду мець на ўвазе”. Ад кітайскага хлопчыка: “Калі магу хоць неяк вас зацікавіць, толькі скажыце. Я буду жыць унізе на паркучы, абы патрапіць у вашу фірму”. Хлопец вучыцца ў кансерваторыі ды спявае, калі Сэм Сміт, а дзяўчынка... проста прыгожая.

Наш прадзюсар... у Пекіне

Юген Алейнік з новым тэхнічным рыштункам у Пекіне.

У Паднябеснай еўрапейскую музыку робіць беларускі аўтар!

EDM, тое — тэхна, там — электра. Любяць выкарыстоўваць ва ўсіх песнях трып-хаус і хіп-хоп — проста ўсе вушы прагудзілі. Я гэта звязваю з тым, што ў “маім” прадзюсарскім цэнтры працуе вядучы кітайскі прадзюсар, які ўдзельнічаў у запісе, намінаваным на “Грэмі” за “Лепшы альбом у стылі world music”: гэта быў дыск мангольска гурта, спрадзюсаваны (запісаны ў студыі) вучнем Ханца Цымера — знакамітага сучаснага кампазітара. Пры гэтым сучасная кітайская музыка “круціцца” толькі на тэлебачанні ў музычных перадачач ды вельмі рэдка па радыё. Асноўная плынь музыкі, што атуляе мяне ў паўсядзённым жыцці ў Пекіне, — цяперашнія сусветныя хіты ды сусветныя ж хіты, пераспяваныя на кітайскай мове.

Цікава, што ў Кітаі найпапулярнай прафесіяй з’яўляецца не спявак або спявачка, як, напрыклад, у ЗША ці Расіі, а акцёр. І яны спяваюць. У Паднябеснай усё шптам кажуць, што жонка яе цяперашняга лідара таксама была актрысай ды спявачкай, маўляў, вось які гэта прэстыжна і якія перспектывы адкрывае!

Канкурэнцыя сярод маладзі ў музычнай індустрыі Кітая про-

Акрамя канкурэнцыі, у вочы кідаецца жаданне вучыцца ды пераймаць вопыт. Менавіта ў такім парадку. Людзі “са статусам” не цураюцца спытаць меркавання ды зрабіць, скарыстаўшыся з парадка. Самая часта чутая мной фраза: “Я буду ў вас вучыцца”. Прычым прамаўляюць яе многія, гэта нейкі знак павагі, ці што.

Па побыце пытанню няма. Не зразумеў, чаму некаторыя так асерагаюцца кітайскай кухні. Усяго ўдосталь і можна знайсці на любы густ. У цэлым кошту ў крамах прыкладна на 10 — 30 працэнтаў вышэйшы, чым у Мінску. На асобныя прадукты ніжэйшы, але вызначна. А вось гітарны працэсар я тут купіў па той цане, па якой раней толькі марыў — па сабекошце, а не ў два разы даражэй. Самае жудаснае — пешаходныя пераходы: кожны раз пераходзіш наўгад, колеры святлафора нікога не хваляюць. І усоды шмат людзей. Пастаянна ўладкоўваеш сябе ў калону — на вуліцы, у краме, у фітнес-клубе.

Мне тут падабаецца, але дома лепш!..

Юген АЛЕЙНИК,
кампазітар, прадзюсар,
Мінск — Пекін

Паспець за 24 гадзіны

Онлайн беларускай дакументалістыкі

4—10 кастрычніка 2016 года пройдзе онлайн-фэстываль беларускага дакументальнага кіно “Belarusdocs”. Будучы паказаны найбольш адметныя айчыныя фільмы апошніх трох гадоў, якія дэманстраваліся і перамагалі на вядучых кінафэстывалях Еўропы і краін СНД. Мы пагутарылі з аўтарам праекта, рэжысёрам Алесем ЛАПО.

— Ідэя — даўня, ды яна, так бы мовіць, лунала ў паветры. Год-паўтара таму я ладзіў паказы дакументальных стужак у Музеі гісторыі беларускага кіно — імпрэзы для невялікай супольнасці, там што неяк заваявіць, запрасіць людзей зацікаўленых лёгка, а вось тых, хто “не ў тэме”... Адолю і жаданне выпрабаваць новы канал “трансляцыі”. Ідэю ўпадала і падтрымала куратар галерэі “Tut.by” Таццяна Бембель. Дарэчы, у самой галерэі запланавалі офлайн-адкрыццё 3 кастрычніка.

— Як жа будучы адбывацца паказы?

— Мы насамрэч думалі пра тое, каб адначасова ладзіць вечаровыя паказы ў залах, але усё ж вырашылі засяродзіцца на онлайн-форматце. Кожны фільм праграмы будзе даступны для прагляду на працягу 24 гадзін, і, мяркую, усе зацікаўленыя паспеюць убачыць стужку, пакінуць у каментарыях сваё меркаванне, задаць пытанне аўтарам, пачытаць інтэрв’ю з імі. На вельмі вялікую колькасць гледачоў я не разлічваў (усё ж гэта досыць спецыфічнае мастацтва), але прынамсі дакументальнае кіно за час фэстывалю атрымае новых прыхільнікаў.

Наогул жа ў нас існуе праблема: штогод выдаткоўваюцца бюджэтыны грошы на здымкі фільмаў, але, на жаль, у краіне не існуе наладжанай працэдур, каб гэтыя карціны дэманстраваліся ў межах Беларусі — на тэлебачанні, у кінатэатрах. Збоўляга іх можна убачыць толькі раз на год — у Нацыянальным конкурсе Мінскага міжнароднага кінафэстывалу “Лістапад”. Папроста дзяржава гэтым не займаецца, і пакуль што, на жаль, няма такіх людзей, арт-лідараў, якія падобнае мастацтва прасоўвалі б. Таму першай і гапоўнай мэтай ёсць знаёмства беларускай аўдыторыі з беларускім жа дакументальным кіно. Бо фільмы праграмы мелі сваю аўдыторыю на міжнародных кінафэстывалах, знаходзячы водкрыц. Некаторыя з іх, тое ж “Скрыжаванне” Настасі Мірашнічэнка альбо “Алмаз” Віктара Аслюка, атрымлівалі ўзнагароды глядацкай аўдыторыі.

Прызнаюся, не толькі я быў рады, каб, абাপіраючыся на вопыт, на беларускую традыцыю дакументальнага кіно, большасць дзяржаўных сродкаў на кінавытворчасць вылучалася б на менавіта гэтую перспектывную для мастацтва Беларусі дзялянку. Тым больш у дакументальнага кіно куды меншыя патрабаванні, чым у мастацкага. Ды і названы кірунак больш адпавядае на значныя пытанні: выхвалячы, нацыянальнага і дзяржаўнага будаўніцтва, на якія і трэба звяртаць увагу, калі гаворка вядзецца пра культуру. Ды і вучыцца ёсць у каго. Было б выдатна, каб, напрыклад, Галіне Адамовіч альбо Віктару Аслюку далі ўзначаліць курс дакументальнага кіно і давесці яго да выпуску, бо без адукацыі цяжка казаць пра прафесійнасць, хаця здзімаюць многія.

— Фільмы, якія ўвайшлі ў праграму, ёсць у свабодным доступе ў сёціве?

— Не, чалавек неабзаны не можа з імі пазнаёміцца ніякім чы-

нам, асабліва па-за межамі Мінска, дзе усё ж раз-пораз адбываюцца паказы. Наогул жа лічу, што той жа студыі “Летапіс” кінастудыі “Беларусьфільм” трэба звымаць афіцыйны інтэрнэт-відаканал, дзе размяшчаць тыя фільмы, якія сталі класікай, але не маюць вялікай камерцыйнай перспектывы.

— Як, дарэчы, фільмы для паказаў адбіраліся?

— У адборы (у час яго я раўсю з кінарэжысёрамі Наталляй Агафонавай і Антонам Сідарэнкам, сябрамі, якія дапамагалі з арганізацыяй) было дзве гапоўныя ідэі. Першая — прадэманстраваць фільмы найбольш уганараваныя на сусветных фэстывалах за апошнія гады, другая — у межах аднаго мерапрыемства паказаць рэжысёрскія вядомыя, прызнаныя мэтраў, і аўтараў новай генерацыі. Лічу, з другой задачай удалося справіліся не да канца: дадзены адбор некалькі кансерватыўны. Мне хацелася разнастайна праграму яшчэ некалькімі фільмамі маладой генерацыі — напрыклад, паказаць фільм Сяргея Каласоўскага “Шэпты і крыкі Тані Б.”, ці “Пра каханне: Іра” Любы Зямцовай, альбо фільм Дзмітрыя Дзядка “Паміж небам і зямлёй”. Усе гэтыя аўтары, іх можна назваць маладым пакаленнем, бяруць больш смелыя тэмы, выходзяць з зоны камфорту класічнага беларускага дакументальнага кіно. Але не заўсёды героі такіх фільмаў даюць згоду на далейшую дэманстрацыю работ, часам самі аўтары скептычна ставяцца да фармату онлайн-паказаў. І з імі ў нечым згодны: стужкі, якія будуць прадастаўлены на фэстывале, і тыя, што не прадастаўлены, але мне хацелася б іх паказаць, вартыя вялікага экрану, вартыя таго, каб іх паказвалі ў кінатэатрах.

— Фільмы “Belarusdocs” не аб’яўлены адной тэмай?

— Тэмы — розныя, хоць па стылістыцы карціны ў нечым падобныя. Сярод рэжысёраў пераважаюць аўтары-мінімалісты. Адпаведна, і фільмы збожжава павольныя, назіральныя, без закадравага голаса і выкарыстання музыкі.

— А хто ваш улюбёны беларускі рэжысёр?

— Я паважаю творчасць многіх людзей, але калі казаць пра сучасных аўтараў дакументальнага кіно, то найбольш цільным мастаком лічу Віктара Аслюка. Яго фільмы не столькі асобныя мастацкія практыкі, колькі ў гэтых фільмах ён сам, яго светапогляд, яго характар. Мне падабаюцца і фільмы Міхаіла Ждаліноўскага, магчыма, не ўсе, але яго “Дарога на Куралаты” — гэта лепшае, на маю думку, што было знята ў беларускім неігравым кіно за ўсю гісторыю.

— Лічыце, што ў айчыннага даккіно ёсць будучыня?

— Безумоўна, я ў гэта веру і спадзяюся, што ўсе прадастункі новай генерацыі, якія трапілі на фэстываль: і Андрэй Куціла, і Дар’я Юркевіч, і Настася Мірашнічэнка, і тыя, хто не трапіў, як Люба Зямцова, Дзіма Дзядок, Сяргей Каласоўскі, — працягнуць развівацца ў сферы і парадуюць нас новымі стужкамі. Балазе яны не спрабуюць ісці за кімсьці, а працуюць над развіццём уласнага стылю. Адзінае што, дакументальнае кіно не дае вялікіх перспектыв, тут няма лёгкіх шляхоў. Баюся, частка з іх можа выбраць для сябе іншыя, больш камфортныя прасторы існавання і рэалізацыі.

Вольга СТАРАВОЙТАВА,
студэнтка Інстытута
журналістыкі БДУ

Сёння Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны — адзін з найвядомейшых сімвалаў нашай сталіцы, адна з галоўных святыняў нашай дзяржавы. Да яго стварэння, фармавання фонду, распрацоўкі экспазіцыі, асветніцкай дзейнасці за дзесяцігоддзі спрычынілася мноства людзей. Сярод іх былі і ўдзельнікі Вялікай Айчыннай вайны, у прыватнасці — Аляксандр Іосіфавіч Ульяновіч, які сёлета адзначае свой дзевянаццаты дзень нараджэння. Адзінаццаць гадоў ён быў дырэктарам музея, пэўны час працаваў першым намеснікам міністра культуры БССР.

Нагадаем старонкі з ягонай біяграфіі. Нарадзіўся Аляксандр Ульяновіч 3 ліпеня 1921 года ў Капылі, што на Міншчыне. У 19 гадоў быў прызваны ў Чырвоную Армію і накіраваны ў школу малодшых авіяспецыялістаў у Омску, дзе атрымаў спецыяльнасць стралка-радзіста дальняй бамбардзіровачнай авіяцыі. Памятае ветэран першы дзень вайны. 22 чэрвеня ён, сяржант авіяцыі, разам з аднакурснікамі быў у звальненні і гуляў у гарадскім садзе. Парупары быў абвешчаны загад усім ваеннаслужачым тэрмінова вярнуцца ў месцы пастаяннай дыслакацыі. На паstraенні школы камандзір паведаміў пра напад фашыскай Германіі на Савецкі Саюз... Далей у ягонай ванейшай біяграфіі была вышэйшая школа штурману і падмаскоўны Іванаве. І неўзабаве наноў сфармаваны лётны экіпаж адправілі на фронт. Экі-

Вялікі старшыня Аляксандр Ульяновіч у 1945-м.

Аляксандру Ульяновічу ўрачы ідэя створыліца 95 гадоў.

Персаніфікацыя культуры

з найбольш крывапралітных эпізодаў вайны, пра які часта згадвае на сустрэчах з моладдзю Аляксандр Іосіфавіч, — гэта штурм Зельваўскіх вышынь, што на ўсход ад Берліна. Менавіта за ўдзел у гэтай вайсковай аперацыі ён быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі. Скончылася вайна для гвардыі сержанта Ульяновіча 2 мая 1945 года ў Берліне. Свой аўтограф ён пакінуў на сцяне рэйхстага.

Пасля вайнага ліхалецця працаваў Аляксандр Іосіфавіч на розных пасадах у народнай гаспадарцы. Пра плён ягонай працы сведчаць урадавыя узнагароды — ордэны Працоўнага Чырвонага Сцяга, “Знак Пашаны”, медалі. На кіраўніцтва Беларускім дзяржаўным музеем гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ён прыйшоў у 1982 годзе і быў дырэктарам да 1993-га. Гэта быў няпросты час. На мяжы 1980 — 1990-х гадоў несумленнай рэвізіі падваргалася ўся гісторыя Савецкага Саюза, пад сумнеў ставілася рэальнасць дасягненні краіны і лёсавызначальныя падзеі савецкай эпохі. Але і ў гэтых умовах музей заставаўся захавальнікам народнай памяці і гістарычнай праўды. Есць у гэтым і заслуга тагачаснага дырэктара — Аляксандра Ульяновіча.

Дарчы, і сёння Аляксандр Іосіфавіч не парывае сувязі з музеем. У якасці вядучага кансультанта ён аказвае калегам дапамогу ў выпрацоўцы тэматыка-экспазіцыйнага плана і архітэктурна-мастацкага афармлення экспазіцыі ў новым будынку музея. А сёлета ветэран перадаў музею некалькі артэфактаў, датычных гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Мікалай ШАЎЧЭНКА, памочнік дырэктара Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны

І яго аўтограф на рэйхстагу

паж, у якім служыў Аляксандр Ульяновіч, бамбіў ворагаў пад Смаленскам і Оршай. Восенню 1942 года снарад варажэй зеніткі трапіў у рухавік самалёта, і той загарэўся. Камандзір экіпажа загадаў пакінуць самалёт. Дагэтуль Ульяновічу карыстацца парашутам не даводзілася, а ў час баявых дзеянняў праводзіць трэніровачныя скачкі не было калі. Ён адразу рэфлектарна пацягнуў за выцяжнае калыно парашута, хоць паводле інструкцыі трэба было некаторы час праляцець у свабод-

ным падзенні. Адчуўшы рэзкі дынамічны удар пры раскрыціц купала, стралок-радзіст пачуў трэск парашута, які лопнуў. “Менавіта мая паспешлівасць і парваны парашут выратавалі мне жыццё ў той смертна неабяспечанай сітуацыі, — прыгадвае Аляксандр Іосіфавіч. — Я спускаўся, а больш дакладна падаў на зямлю вельмі хутка, таму і прызямліўся на сваёй тэрыторыі, а маіх таварышаў вецер аднёс на нямецкай аковы”. Ачунаў Ульяновіч толькі ў кузаве грузавіка, які вёз яго ў шпі-

таль. Падзенне каштавала яму моцнага страснення, але рукі-ногі былі цэлымі — ніводнага пералому.

Пасля выздараўлення сяржант хацеў вярнуцца ў авіяцыю, але па стане здароўя яго перавалі ў наземную частку на пасаду начальніка радыёстанцыі ў батыён сувязі 8-й гвардзейскай арміі генерала Чуйкова. Радзістаў накіроўвалі на перадавую для карэкціроўкі агню мінамётцаў. Аляксандр Ульяновіч браў удзел у вызваленні Харкава, Варшавы, ваяваў на тэрыторыі Германіі. Адзін

Мемарыял “Загінулым, але непераможаным воінам Беларускага памежнага акругі” быў узведзены і адкрыты 22 чэрвеня 2004 года ў памежным Гродне. Гэта чарговы доказ таго, што беларускія архітэктары, скульптары, мастакі і будаўнікі ўносілі і ўносяць свой уклад ва увекавечанне памяці, адвагі, мужнасці, стойкасці і гераізму савецкіх воінаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. А сам мемарыял цяпер вылучаны на сусіканне Дзяржаўнай прэміі.

Характэрная адметнасць Гродна

У першыя гадзіны і дні той вайны паказалі сваю мужнасць і гераізм воіны-памежнікі, не адступішы перад армадай захопнікаў. Тут, на Гродзеншчыне, гераічна загінула каля 19 тысяч памежнікаў з 14 атрадаў. І сёння ім аддаецца даніна памяці не толькі ўзвядзеннем мемарыяла, але і прысваеннем імені Савецкіх памежнікаў адной з вуліц горада над Нёманам. Свае ўнёскі ў з’яўленне гэтага манумента ўнеслі жыхары ардэнаўснага абласнога горада, самі памежнікі і грамадзяне ўсёй Беларусі. Не дзіва, што шмат хто з землякоў і шматлікіх гасцей Гродзеншчыны лічыць гэты ансамбль адной з адметнасцяў краіны. Ва ўрачыстай цырымоніі адкрыцця гродзенскага мемарыяла Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка даў высокую ацэнку помніку савецкім памеж-

нікам. Прэзідэнт падкрэсліў, што мемарыял будзе такім жа святым месцам, як і помнік абаронцам Брэсцкай крэпасці.

Наведваючы горад над Нёманам, пераконваешся ў тым, што месца тут вельмі ўдала выбрана стваральнікамі, не зарастае сюды народная сцежка не толькі ва ўрачыстыя дні: у День Перамогі і ў дні вызвалення Беларусі і самога Гродна ад фашыстаў, День памежніка. Сюды прыносяць кветкі выпускнікі навучальных устаноў і маладыя людзі падчас вясельных урачыстасцяў... Гэта месца і сам мемарыял сталі характэрнай адметнасцю і гонарам памежнага горада. Балазе гэты мемарыял — першы помнік савецкім памежнікам на ўсёй постсавецкай прасторы, адпаведна — візінга картка для Гродна і яго жыхароў. Самі аўтары збудавання ладна папра-

Мемарыял памежнікам у Гродне.

цавалі, унёсшы сваю творчасць і вяды, каб увекавечыць подзвіг савецкіх памежнікаў на стагоддзі.

Узводзілі помнік усім светам, невыпадкова ў самім манументальным збудаванні адлюстраваны подзвіг салдат усяго шматнацыянальнага Савецкага Саюза, сімвалічна ўвасобленага ў памежных слупах. Не дзіва, што свой уклад унесла пры будаўніцтве велічнага помніка Сюздана Дзяржава — гранітныя групы выраблены ў Карэліі. Мемарыял збудаваны на скрыважанні вуліц Савецкіх памежнікаў і лётчыка-касманаўта Паповіча, дзе само герадское асяроддзе падкрэслівае веліч збудавання з граніту — тут шэрагамі стаяць каштаны і туі.

Творчы кіраўнік і ідэйны натхняльнік стварэння мемарыяла — былы старшыня Дзяржаўнага памежнага камітэта Рэспублікі Беларусь генерал-лейтэнант Аляксандр Паўлоўскі. На адной з падпёрных сценаў шматпланавога збудавання ўстаноўлена бронзавая дошка, на якой пазначаны імяны аўтараў: скульптара Генадзя Буралкіна і архітэктара Сталіна Федчанкі. Ідэю стварэння мемарыяльнага ансамбля “Загінулым, але непераможаным воінам Беларускага памежнага акругі” ў Гродне падтрымаў і Прэзідэнт Беларусі.

Іван АРХІПАЎ, член Ваенна-навуковага таварыства пры Цэнтральным доме афіцэраў

(Працяг. Пачатак у №№ 37 — 39.)
Сёння “К” працягвае распавядаць пра ўнікальную асобу ў гісторыі нацыянальнай культуры — Алену Аладаву.

Барыс КРЭПАК

...1 жніўня 1965 года з чамаданчыкам (кнігі адправілі багажом) я выходжу з вагона цягніка і ступаю на перон мінскага вакзала. Мяне сустракаюць маці, якая прыехала з Гродна, Алена Васільеўна і яе сын Вальмен. Іўсе мы на таксі адпраўляемся дамоў да Аладавых на вуліцу Янкі Купалы, 17/30. Падыймаемся на трэці паверх у 11-ю кватэру. На парозе нас вітае муж Алены Васільеўны — Мікалай Ільч, вядомы кампазітар, народны артыст і дачка — Радаслава, студэнтка кансерваторыі. Да нашага прыходу Аладаў заканчваў чарговую 8-ю сімфонію. Вальмен, старэйшы сын, архітэктар, тады ўзначальваў вопытна-канструктарскае бюро Міністэрства гандлю БССР. З малодшым сынам Аладавых Гельмірам я пазнаёміўся і пасябраваў пазней: у год майго прыезду ён працаваў рэжысёрам у Севастопальскім драмтэатры.

Увечары Алена Васільеўна сабрала шыкоўную бяду, куды запрасіла таксама сваіх блізкіх сяброў мастакоў Івана Восіпавіча Ахрэмчыка з жонкай-мастацтвазнаўцай Волгай Абрамаўнай Баравік, Заіра Ісаківна Азгура з жонкай Галінай Гаўрылаўнай, музейных супрацоўнікаў — рэстаўратара фондавых скульптурных твораў Івана Акімавіча Міско, Пятра Мікалаевіча Герасімовіча і Ірыну Мікалаеўну Панышыну, якая, як і я, аказалася выхаванкай ЛДУ (адцяляненне гісторыі мастацтва скончыла на 13 годзе раней за мяне)... Гэта была мая першая сустрэча з часткай тагачаснай эліты выяўленчай культуры Беларусі. Некалькі дзён я пражыў у Аладавых. Потым па пратэкцыі Алены Васільеўны атабарыўся на прыватнай кватэры па вуліцы Брыльускай у раёне аэрапорта. Працаваць пачаў у якасці малодшага навуковага супрацоўніка. Зарплата — 80 рублёў. Тады на гэтыя грошы хаця і сіпіла, але жыць можна. Было цікава, але спачатку цяжкавата: з беларускім мастацтвам я практычна не быў знаёмы, не лічачы гродзенскага рэгіёна. А каб вучоны савет мог дапусціць мяне да правядзення паўнавартасных экскурсій, я павінен быў аддаваць падрыхтаваныя. І рыхтаваўся. Аднак з першага разу маю экскурсію па першым паверсе (залы беларускага жывапісу) забракавалі. Асабліва ў гэтым рулілася Ніна Міхайлаўна Бараноўская, якая чамусьці адразу не ўпадалаба “чужынца” з Ленінграда. Словам, атрымаў “неуд”. А я ніяк не мог зразумець, чаму патрэбна падаваць гледчам беларускія карціны толькі “пазітыўна”, хаця я бачыў у многіх творах відэавочныя прафесійныя хібы, дзе, у сваёй большасці, “тэма” дамінавала над якасцю яе рэалізацыі. У такой сітуацыі тое, што адлюстравана, было на галаву важнейшым

за тое, як адлюстравана. "Неуд", канешне, мяне засмуціў яшчэ і таму, што, не лічачы Паньшынай, я была ў музеі адзіным прафесійным мастацтвазнаўцам: усе астатнія супрацоўнікі ў той час прыйшлі з іншых сфер гуманітарнай дзейнасці. Але Алена Васільеўна супакоіла мяне, маўляў, нічога страшнага, — і дала мне яшчэ месяц на "перападрыхтоўку".

Аднак 5 снежня па хадацітве галоўнага рэдактара мастацка-экспертнай калегіі Міністэрства культуры БССР Віктара Сазонтавіча Пратасені я была нечаканна пераведзены на работу ў апарат Міністэрства. Як аказалася, ён "назіраў" за мной з першых дзён майго з'яўлення ў музеі, бо трохі ведаў мяне яшчэ па Гродне, дзе сам нейкі час пасля заканчэння БДТМІ працаваў у мясцовых мастацка-вытворчых майстэрнях. Канешне, тут не абыйшлося без рэкамэндацыі Аладавай, якая палічыла, што мне ў міністэрстве будзе лягчэй і ў плане матэрыяльным, і, галоўнае, з магчымасцю хутчэй атрымаць кватэру, бо ў музеі ніякіх шанцаў на гэта не было. Тым не менш, хаця ў музеі я прапрацавала ўсяго чатыры месяцы, штодзённым кантактамі з маімі калегамі-музейшчыкамі засталіся на паліцы маіх успамінаў перыядам дабрачынным, цудоўным, вельмі актыўным і творчым і чалавечым адносінам. Музей стаў для мяне як бы стартавай пляцоўкай, з якой я і кінуўся стрымгалоў у самую гушчыню той прасторы, дзе адбываліся галоўныя падзеі і працэсы культурнага жыцця Беларусі 1960 — 1970-х.

Як правіла, па вялікіх святых я гасцяваў дома ў хлеба-солнай Алены Васільеўны: спачатку на вуліцы Янкі Купалы, потым у доме па вуліцы Карла Маркса, 36, куды яна пасля смерці мужа пераехала з Радзі і сястрой Валянінай Васільеўнай. Ранейшая кватэра засталася Вальмені і яго сям'і. Малодшы сын Феля з жонкай і дачкой перабраўся на кватэру па вуліцы Куйбышава. З таго часу мы з ім амаль не сустракаліся. Да таго ж яго блізкі сябра, былы знамяціны футбаліст Юрый Бачурын (і мой таксама сябра) пайшоў з жыцця, і наша "трыянда" распалася. Апошні раз у 2004 годзе мы выпадкова сустрэліся з Гельмірам незадоўга да яго скончэння...

Пасля майго сыходу з музея нашы шляхі з Аладавай па-ранейшаму шчыльна перасякаліся, але ўжо па іншых кірунках. Я дапамагаў ёй рэдагаваць ейныя артыкулы для прэсы, асабліва ў перыяд правядзення ў Мінску джака культуры і мастацтва саюзных рэспублік. А аднойчы, у сярэдзіне 1970 года, Алена Васільеўна сказала мне, што маскоўскае выдавецтва "Политиздат" прапанавала ёй напісаць раздзел пра помнікі і мемарыялы для зборніка-даведніка "Гісторыка-рэвалюцыйныя помнікі СССР". Але ў сувязі з тым, што яна вельмі занята, ды і манументальная скульптура — не яе профіль, выканаць ганаровую місію папрасіла мяне ў якасці паўнапраўнага аўтара. Я пагадзіўся. І ў 1972-м добра выдазеная кніга тыражом 100 тысяч экзэмпля-

Сям'я Аладавай: Мікалай, Алена, Вальмені і Гельмір. 1937 год. Мінск.

Алена Аладава з дачкой Радзі. 1947 год.

"Нягледзячы на подпіс, карціна сапраўдная..."

Праз некалькі гадоў у гэтым (на першым плане) будынку па мінскай вуліцы Карла Маркса размяшчалася царжаўная карцінная галерэя БССР а ў чэрвені 1941-га на той самай вуліцы Аладава вырабляла ў аэвакуацыю.

Левіц Шчэмілю. Парэрт Алены Аладавай. 2007 год.

Феномен Алены Аладавай

раў выйшла ў свет (там сам маіх артыкулаў пра беларускія помнікі з ілюстрацыямі). Дарэчы, гэта быў мой першы вопыт у выдавецкай дзейнасці. І зноў жа — дзякуючы Аладавай...

Неяк Алена Васільеўна ў час вярчэрэ ў яе кватэры распавяла дзіўную гісторыю сваяёй сям'і, якую, думам, і сёння мала хто ведае — акрамя, канешне, блізкіх сваякоў. Дык вось, яна была дачкой вясковых настаўнікаў: бацька Васіль Пук некалькі гадоў працаваў інспектарам Парышкага павета Бабурыцкай акругі. Алена скончыла школу 2-й ступені і разам з бацькамі і другой яго жонкай (пасля смерці маці) пераехала ў Жлобін, дзе Васіль Пук стаў намеснікам загадчыка чыгуначнай школы-дзевяцігодкі. Але летам 1930-га ён быў па нагаворы "калег" абвінавачаны ў "кантрарэвалюцыйнай дзейнасці" і расстраляны. Рэабілітаваны ў 1957 годзе. Алена і яе сёстрам чудам пашанцавала: чыстыя іх не кранулі. Можна, таму, што ўсе яны ўжо жылі далёка ад Жлобіна, ды і сталінае "чырвоное кола" яшчэ не паспела раскруціцца... Алена вучылася ў БДУ на прырода-гістарычным факультэце і адначасова наведвала вяржэрную мастацкую студыю Вячаслава Руцяя. А пакойчык здымала у вядомага мастака-пейзажыста Уладзіміра Кудрэвіча. Сябрвала з Аляксандрам Ахолова, Аскарар Марыкам і Міхасём Філіповічам. Першыя друкаваныя артыку-

лы Алены пад псеўданімам "Аглядач" з'явіліся ў газетзе і часопісе "Прамень" у 1925 г. А праз тры гады лёс звёў яе з Мікалаем Аладавым. Мікалай Ільч быў унучкам генерала царскай арміі, які да рэвалюцыі настаўнічаў у ваеннай акадэміі Пецярбурга. А брат яго быў нават адзін з саўтараў Маніфеста 1905 года. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі амаль усе старэйшыя сваякі Аладавых з'ехалі з Пецярбурга за мяжу. Сам юны Мікалай пасля заканчэння сталінакнай кансерваторыі апынуўся ў Тартары, адтуль прыехаў у Маскву ў Інстытут музыкальнай навукі, а потым — у Мінск, дзе стаў арганізатарам музычнай адукацыі ў БССР. Ну а далей усе вядома...

Аднойчы Алена Васільеўна паказала мне свае рукапісныя успаміны, якія, па яе словах, ніхто яшчэ не чытаў, акрамя дзяцей. І напярэдзіла, калі што, трохі адрэдагаваць стыль. Па сутнасці, рэдагаваць мне не прыйшлося — там усё было нармальна. Але чытаў з вялікай цікавасцю. Асабліва мяне ўразілі старонкі пра тое, як Алена Васільеўна і яе сям'я сустрэлі першыя дні і тыдні Вялікай Айчыннай. Хачу прывесці толькі адзін фрагмент гэтых успамінаў, звязаных з лёсам карціннай галерэі.

"1941 год. Першыя дні вайны. Немцы пад Мінскам. Апошняя ноч была праведзена намі ў горадзе, у Дзяржаўнай карціннай галерэі па вуліцы Карла Маркса, 29. Да гэтага два дні ўпакоўва-

лі экспанаты галерэі. Самыя лепшыя палотны выцягвалі з рам і ўкладвалі ў скрыні. Шмат давялося павазіцца з калекцыяй спудкіх паясоў. Іх было 48 адзінак: сярод іх — "літвія", залататканная фабрыка "Леа Мажарскі ў горадзе Слупску", фабрыкі Пасхаліса ў Ліпаўцы, кракаўскай фабрыкі Маслоўскага. І ўсе яны ляжалі ў вельмі цяжкай скрыні ў сховішчы. Мы — тры жанчыны і адзін мужчына, наш супрацоўнік, — ледзь маглі яе ссуnúць з месца.

А ў гэты час уся мая сям'я: муж, кампазітар Мікалай Ільч, і два сыны — адзінаццацігадовы Вальмен і васьмігадовы Гельмір — сядзелі ў бамбасховішчы галерэі ў чаканні, калі мы ўходзім, каб найхутчэй пакінуць Мінск. А я выехаць, калі мы засталіся без транспарту? Дакладней кажучы, наш грузавік стаў у двары, але — без вадзіцеля, бо той яшчэ ў першы дзень вайны пайшоў на прыв'язны пункт. А апроч яго аўтамабіль ніхто з галерэйшчыкаў вадзіць не умеў. Спрабавалі кудысьці тэлефанаваць — дарэмна. З доўгім пачаліся новыя бядоўны. Нейкія невядомыя людзі сталі падпальваць у двары драўляныя штабелі. Бамбасховішча і галерэйныя залы напайняліся адкім дымам. І тады мой муж з некалькімі хлопцамі ўсялякімі падручнымі сродкамі сталі гасіць пажар. Толькі патухаць, яно праз некаторы час хтосьці зноў зробіў падпал. Не іначай, як нас усіх хапелі выкурыць з галерэі ў бамбасховішча. Але нашо-

та? Аднак дзень мы выставалі. А тут, бліжэй да ночы, стала спыняцца падача вады. Мы ледзь паспелі сваваць некаторыя запасы праста... у экспанаты кітайскія вазы і японскія сасуды. Грэх, канешне ж, але інашай ёмкасці на той момант у нас пад рукой не было. Раніцай дыржарт галерэі Мікалай Пракопавіч Міхалап абвясціў нам, што трэба неадкладна ўлякаць, бо немцы ўжо блізка і вось-вось увойдуць у Мінск.

Так, марудзіць было неляга. Я кажу дыржарту, што трэба кожнаму з нас узяць з сабой хаця б па адным спудкім паясе, бо хто ведае, што з імі можа здарыцца. Але, як на грэх, захавальнік Зарэма Канапацкая і яе сястра брыгадзір-наглядальнік Таіда Канапацкая кудысьці зніклі з ключамі ад сховішча, і знайсці іх не было ніякай магчымасці. Галерэю засталіся ахоўваць два вяртаўнікі, але такая абарона музейных каштоўнасцей насіла, канешне ж, выключна ўмоўны характар. Так ці інакш, але мы ўслед за нашым "важак" Міхалапам рушылі ў дарогу. З нявыказаным смуткам выйшлі на Савецкую вуліцу, прайшлі нейкую адлегласць, звярнулі, пабачылі наш палаючы дом, іншы будынак, ахопленыя полымем... Зноў выйшлі на Савецкую. Поўная душа за пакінуты музейныя скарбы, якім не было цань! Які лёс іх чакае? Але што мы маглі зрабіць?

На ўкраіне горада сустрэлі мастакоў Пашу Гаўрыленку і Жэню Зайцава, якія таксама накіроўваліся ў бок Калодзішчаў. Пачуўшы наш блытаны расповед, яны суцяшалі нас, казалі, маўляў, не перажывайце: перамога будзе за намі і галерэю адродзіць. А мы з адцаем усё азірліся на палаючыя кварталы горада, дзе засталася наша дзецішча — толькі-толькі створаная цудоўная карцінная галерэя, што толькі набрала моцы, з унікальнымі калекцыямі з чатырох тысяч адзінак старажытнабеларускага, рускага, замежнага і прыкладнага мастацтва, з вялікім зборам лепшых твораў мастакоў рэспублікі.

Дайшлі да Калодзішчаў, дзе сталі какаць эшалон. Прышоў нейкі эстаў, крыты брызентам. Але нас на яго не ўзялі. Чакалі наступнага. Нарэшце ён з'явіўся, і ваенныя дазволілі нам усім сесці ў яго. Міхалап прылядзіў на першай платформе, мы — дзеся пасярэдзіне эшалона. У гэты эшалон бітком набілася шмат іншых бежанцаў. Словам, рушылі. Праз кожную паўгадзіну гучаў трывожны сігнал паравоза, і ўсе, ратуючыся ад нямецкіх авіяцыйных налётаў, саскоквалі з платформы, бетні ў кусты і падалі нічма. Потым — адбой, і мы зноў займалі свае месцы на платформе. Так цягнуліся да прыцемкаў..."

Працяг чытайце ў наступных нумарах.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст."
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."
■ "Вялікая Айчынная вайна ў мастацтве", прысвечаная 70-годдзю Вялікай Перамогі.

■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."

■ "Вайна і Перамога ў творчасці мастакоў XX стагоддзя".

Выставы:
■ Выстава твораў рускага жывапісу XIX—XX стагоддзяў са збору расійскага калекцыянера Аляксандра Валадчынскага — з 5 кастрычніка да 6 лютага 2017-га.

■ Выстава "Некалькі слоў пра пастэль" Ларысы Журавовіч — з 7 кастрычніка да 7 лістапада.

■ Выстава "Мастацтва будызму" з фондаў Дзяржаўнага Эрмітажу — да 9 лістапада.

■ Выстава твораў царкоўнага мастацтва XVIII — XXI стст. — "Свет нябесны на зямлі" — да 30 студзеня 2017-га.

■ Выстава да 100-годдзя з дня нараджэння Паўла Любамудрава "Мастак і педагог" — да 3 кастрычніка.

■ Канцэрт "Оперная моладзь прадстаўляе..." прысвечаны Міжнароднаму дню музыкі (выканаўцы — удзельнікі міжнароднага музычнага праекта "Маладыя галасы") — 1 кастрычніка. Пачатак а 17-й.

Філіялы музея
■ МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-й ПАЛОВЫ XIX ст." г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".

■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".

■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

■ Кожную пятніцу і суботу з 17.45 да 21.00 у дворыку дома-музея адбываецца танцавальны оpen air і бясплатны майстар-клас для пачаткоўцаў.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстава "Беларуская лямка" з фондаў клуба фальклорнай і народнай лямкі "Папараць-кветка".

■ Кожную суботу ў 12.00 — майстар-класы па стварэнні лямек-мотанак, ткацтве паясоў, саломкапланенні і роспісе лямек.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 226 09 22.

Экспазіцыі:

■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".

■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".

■ "Мастацтва гарадской культуры XIX — XX стст."

■ Выставачны праект "Ад рымскага дынарыя да беларускага рубля".

■ Выстава "Прыватная калекцыя" вядомага расійскага фотамастака Кацярыны Ражджэвскай (Масква) — да 30 кастрычніка.

■ Выстава "PaVetra. Водар роднага краю" — да 23 кастрычніка.

■ Акцыя "Воляне піяння" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.

■ Інтэрактыўны праект "Лазеры лабірынт" — да 30 кастрычніка.

Філіялы музея
■ ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

Экспазіцыі:
■ "Мінск губернскай ў канцы XIX — на пачатку XX стст."

■ "I З'езд РСДРП у асобах".

■ "Жандарскі вышук у царскай Расіі".

■ "Гісторыя Дома-Музея I З'езду РСДРП".

■ Выстава ўнікальных рэалістычных фігур "Свет старажытных людзей" — да 4 снежня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстава "Шматвектарнасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь".

■ Выстава "Перадвыбарны плакат Беларусі. Минулае і сучаснасць" — да 8 кастрычніка.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

Экспазіцыі:
■ "Геалогія і палеанталогія".

■ "Сезонныя змены".

■ "Вадаёмы і населеныя прыбярэжныя раёны".

■ "Хвойны тып лесу і населеныя мяшаннага лесу".

■ "Насельнікі ліставога і змяшаннага лесу".

■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".

■ Персанальная фотавыстава Аляксандра Пляхота "Падарожжа дадому" — да 9 кастрычніка.

■ Кожную пятніцу і суботу з 17.45 да 21.00 у дворыку дома-музея адбываецца танцавальны оpen air і бясплатны майстар-клас для пачаткоўцаў.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстава "Беларуская лямка" з фондаў клуба фальклорнай і народнай лямкі "Папараць-кветка".

■ Кожную суботу ў 12.00 — майстар-класы па стварэнні лямек-мотанак, ткацтве паясоў, саломкапланенні і роспісе лямек.

■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."

■ "Беларуская музычная культура XX ст."

■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст."

■ Выставы:
■ Выстава "У храме мастацтва" Аканія Арачэвэвай — да 5 кастрычніка.

■ Фотавыстава "Выварат" (праект Ганны Кандрацэвэвай і Ганны Семянюк) — з 8 да 30 кастрычніка.

ГАСЦЁУНА УЛДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ "Дэкупаж" для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.

■ "Займальная геаграфія" — да 31 кастрычніка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ БЕЛАРУСКАГА КІНО г. Мінск, вул. Сявядлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыі:
■ "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".

■ Выстава:
■ "Вянок" — да 9 кастрычніка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе: пл. — выхадны, аўр. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сёр. — ад 12-й да 20-й.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстава серыі карцін "Лічы на сэрцы" Героя Беларусі, народнага мастака СССР і Беларусі, удзельніка Вялікай Айчынай вайны Міхала Савіцкага — да 9 кастрычніка.

■ Выстава "Беларусы ў ІІ Польскім корпусе. Невядомыя старонкі Другой сусветнай вайны" — да 13 кастрычніка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ" г. Нясвіж, вул. Леніна, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

■ Пастаянная экспазіцыя. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці

■ Выстава "Беларусь у абдымках зорак" — да 3 кастрычніка.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."

■ "Беларуская музычная культура XX ст."

■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст."

■ Выставы:
■ Выстава "У храме мастацтва" Аканія Арачэвэвай — да 5 кастрычніка.

■ Фотавыстава "Выварат" (праект Ганны Кандрацэвэвай і Ганны Семянюк) — з 8 да 30 кастрычніка.

ГАСЦЁУНА УЛДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ "Дэкупаж" для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.

■ "Займальная геаграфія" — да 31 кастрычніка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ БЕЛАРУСКАГА КІНО г. Мінск, вул. Сявядлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыі:
■ "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".

■ Выстава:
■ "Вянок" — да 9 кастрычніка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе: пл. — выхадны, аўр. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сёр. — ад 12-й да 20-й.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстава серыі карцін "Лічы на сэрцы" Героя Беларусі, народнага мастака СССР і Беларусі, удзельніка Вялікай Айчынай вайны Міхала Савіцкага — да 9 кастрычніка.

■ Выстава "Беларусы ў ІІ Польскім корпусе. Невядомыя старонкі Другой сусветнай вайны" — да 13 кастрычніка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ" г. Нясвіж, вул. Леніна, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

■ Пастаянная экспазіцыя. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці

■ Выстава "Беларусь у абдымках зорак" — да 3 кастрычніка.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."

■ "Беларуская музычная культура XX ст."

■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст."

■ Выставы:
■ Выстава "У храме мастацтва" Аканія Арачэвэвай — да 5 кастрычніка.

■ Фотавыстава "Выварат" (праект Ганны Кандрацэвэвай і Ганны Семянюк) — з 8 да 30 кастрычніка.

ГАСЦЁУНА УЛДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ "Дэкупаж" для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.

■ "Займальная геаграфія" — да 31 кастрычніка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ БЕЛАРУСКАГА КІНО г. Мінск, вул. Сявядлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыі:
■ "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".

■ Выстава:
■ "Вянок" — да 9 кастрычніка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.

Музей працуе: пл. — выхадны, аўр. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сёр. — ад 12-й да 20-й.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстава серыі карцін "Лічы на сэрцы" Героя Беларусі, народнага мастака СССР і Беларусі, удзельніка Вялікай Айчынай вайны Міхала Савіцкага — да 9 кастрычніка.

■ Выстава "Беларусы ў ІІ Польскім корпусе. Невядомыя старонкі Другой сусветнай вайны" — да 13 кастрычніка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ" г. Нясвіж, вул. Леніна, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

■ Пастаянная экспазіцыя. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці

■ Выстава "Беларусь у абдымках зорак" — да 3 кастрычніка.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ Выстава "Шумлівая прыната вясёлка" — да 13 сакавіка 2017-га.

■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."

■ "Беларуская музычная культура XX ст."

■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст."

■ Выставы:
■ Выстава "У храме мастацтва" Аканія Арачэвэвай — да 5 кастрычніка.

■ Фотавыстава "Выварат" (праект Ганны Кандрацэвэвай і Ганны Семянюк) — з 8 да 30 кастрычніка.

ГАСЦЁУНА УЛДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ "Дэ